

Kdo je to Konrád Henlein?

*Frage nicht, wohin ich gehe
und wer ich bin...*

(Píseň z německého filmu.)

Henleinova politická příprava.

V Československu vyrostl náhle vůdce německé menšiny, Konrád Henlein. Zkuste jít po stopách jeho života. Je to marná pout. Není v tom žádného románu, ba ani novela ne, nic. Vůdce sudetských Němců se 44 poslanci v parlamentě nenapsal přede dnem svého vůdcovství ani jeden politický článek, tím méně vědecký. Neproněs dlouho žádnou řeč politickou, ani jinou. Byl jedním člověkem z tří a půl milionů Němců, žijících na tomto území, soukromým učitelem tělocviku, placeným hubeně Turnverbandem. V jeho rodné vsi, Vratislavcích u Liberce, žije množství vrstevníků. Rostli s ním, chodili do školy, pamatují, že studoval na obchodní akademii, měl být bankovním úředníkem, pak zmizel z rodné vsi, a nikdo o něm nic neví. Tak málo utkvěl v paměti vrstevníků, že si nemohou vzpomenout na nic, co by mohlo být zajímavé. Jeho matka pocházela z české rodiny Dvořáčků, otec byl úředníkem v továrně — toť vše. Nikdo vám nezodpoví otázku, proč právě on je vůdcem sudetských Němců. Nad touto otázkou přichází jeho vlastní lidé do rozpaků a míní, že byl prostě jmenován, jiní říkají patheticky, že to byla vůle národa, což vyčtli z jeho časopisů. Ale nevědí, kým byl jmenován, a nemohou popřít, že ho neznali, když se najednou jako vůdce objevil: proto nemohlo být ani žádné vůle národa.

Nic se nedovíte v Aši, kde žije. Aš je ovšem zajímavé hnízdo. Leží v úzkém 30 km dlouhém výběžku zabíhajícím do německé říše. Do města jsou zakousnuty hranice sousední země. Je to město patřící Československu, ale dostanete se tam jen drahou patřící německé říši a provázejí vás bavorští železničáři v modrých waffenrocích. V Chebu je Baťa ještě dvojjazyčný, ale v Aši už jenom německý. Nežijí zde téměř žádní Češi. Je to město textilního a rukavičkářského průmyslu a sudeto-německého nacionalismu. Tento nejzápadnější kout Čech je úrodný na stranický život. Jsou zde tři komunistické strany: oficiální stalinovská, brandlerovská a trockistická, které se vzájemně viní z krádeže Dělnického domu. Je zde ovšem i německá sociální demokracie a především Henleinova Sdp. Krátce po nastolení Henleina vůdcem, byl v Aši po disciplinárním šetření suspendován obecní strážník Rudolf Plass. Suspendovaný strážník měl pochopitelně mnoho důvodů k nespokojenosti se stávající společenskou organizací a proto si založil „stranu německé spravedlnosti pro reformu a změnu života“. Začal organisovat mládež, vydal časopis, svolal veřejnou schůzi do Střelnice a občané Aše naplnili sál do posledního místečka. Všichni do dnes uznávají, že ten Plass je mnohem lepší řečník, než sám Henlein, poněvadž Henlein není vůbec žádný řečník a všechny své projevy dost namáhavě čte. Ale přesto se nestal vůdcem sudetských Němců Plass, nýbrž Henlein, a opět nikdo neví proč.

Život bezvýznamného občana.

A v městě, kde Vůdce již desetiletí žije, nikdo vám neřekne o něm nic pozoruhodného. Je zde muž, který v roce 1925 chodil s Henleinem do státního cvičitelského kursu. Vzpomíná si, že po skončení kursu kladl profesor Weimann každému otázku, hlavně zda mají nějaké námitky proti jeho metodě. Všichni nějak odpovídali, jen Henlein neměl

co říci. Oženil se zde s měšťanskou dcerkou, ne chudou, ne příliš bohatou, chodí jako každý dobrý, občanský usedlý Němec jen do své hospody, Hainterrasse, má tam svoji společnost, pije, ale ne mnoho, netrpí žádnými vášněmi, může hrát šnopsa, ale nemusí, chořoval léta se svými Turnery městem, ale nikdo si ho nevšiml, poněvadž tak chodíval každý učitel tělocviku. Politicky se nikdy o nic nestaral, neměl nikdy žádných nepřátel, zkrátka docela pořádný, tichý měšťan. Jedno mu přiznávají všichni: byl dobrým cvičitelem v Turnverbandu. A to je vše, co může kdo o jeho vynikajících vlastnostech říci. U nás máme alespoň v každém okrese jednoho dobrého cvičitele Sokola, ale proto se žádný z nich nestal, ani nestane vůdcem národa. Rozluštění otázky zní tak, že Henlein je pouze jméno, propůjčené něčemu. Chceme-li vědět čemu a proč, musíme hledat jinými cestami.

Německý nacismus, narozen v Čechách.

Kdo si dnes ještě vzpomene, že roku 1911 v duchcovském okrese vyhrál mandát proti německému sociálnímu demokratu Beerovi nějaký pan Knirsch? Nevíme snad už, že byl zakladatelem německé dělnické strany, která měla v rakouském parlamentě jednoho poslance, totiž jeho. Pan Knirsch a jeho strana byli výsledkem dlouhého vývoje poměrů v severočeském uhelném revíru. Někdý v sedmdesátých letech a později začali němečtí majitelé dolů verbovat do revíru české dělníky. Proč? Neměli dost německých? Měli dost, ale tito dělníci stáli již pod vlivem sociální demokracie, organisovali se, žádali lepší mzdy, bojovali o vyšší existenci. Němečtí podnikatelé přiváděli sem dělníky z českých zemědělských krajů proto, aby jejich pomocí sraželi mzdové požadavky německých dělníků. Počítali správně, že člověk ze zemědělského kraje dostane menší mzdu, která přece bude při tom vyšší, než měl doma v zemědělství. Že člověk jiného jazyka bude dlouho hluchým ke svodům německé dělnické organizace. Jenomže s Čechy na stlačování mezd dlouho nevydrželi. Češi se zde brzy zorganizovali a byli v hájení svých požadavků radikálnější, než jejich kolegové z německé sociální demokracie.

Němečtí podnikatelé museli hledat jiný prostředek. Seznali, že musí mít pro vlastní potřebu svoji dělnickou stranu. Najali zmíněného pana Knirsche a ten počal organisovat Deutsche Arbeiter Partei. S programem si nedal mnoho práce, chrлил spleť všech možných myšlenek a vždy co nejradikálněji, zdůrazňuje hlavní vyvolenost národa německého, jako kulturně nejvyspělejšího k vládnutí druhým. Prakticky se nová Knirschova strana zabývala vyvoláváním národnostních štvanic mezi usedlými Němci a Čechy, přivolanými zakladateli této strany. Hlavně to byly boje proti českým školám.

První nacistický poslanec.

Jak již bylo řečeno, byl Knirsch roku 1911 zvolen poslancem ve volbách v pravdě maďarských. Němečtí podnikatelé věnovali na zvolení Knirsche veliké peníze a tak vyhrál první poslanec německého nacismu. Po válce a v nových poměrech překřtil Knirsch svoji stranu na Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei. Vsunul do názvu socialismus, poněvadž byl v módě. Brzy poté zemřel a v čelo strany se dostali Jung, Kasper a Krebs. Léta živořila tato strana s 8 mandáty v parlamentě, zatím co německá sociální demokracie jich měla 21.

Mezitím se vyvíjejí poměry v poválečném Německu. Hitler organisuje nacistickou stranu. Hitler je rakouský

člověk, slyšel zde hesla Knirschovy strany německých uhlobaronů, přejímá je a zdokonaluje. Současně pozoruje bolševismus a učí se. Přejímá rudý prapor, ale se svým znakem, melodie komunistických písní, způsob komunistické agitace s tím rozdílem, že nechce k dosažení cílů revoluce a krvavé občanské války, ani vyvlastnění všeho soukromého majetku. Tím přijatelnější je tento bolševismus nejširším vrstvám německého národa. Stranička roste v masové hnutí. Komunistický tisk v Německu podle předpisu z Moskvy píše, že jeden hlas získaný pro komunismus má větší váhu, než tisíc pro Hitlera, poněvadž u Hitlera je to pouze přesun v měšťáckém táboře, kdežto hlas získaný komunisty je nový třídní uvědomělý bojovník.

Nacismus jde dopředu, rozvíjí další plány. Moskva má svoji Kominternu, nacisté tvoří podle tohoto ústředí zahraniční propagandy. Vybraní, mladí komunisté jezdí z Československa do leninské školy v Moskvě, vybraní, mladí členové DNSAP z Československa jezdí do nacistické školy v Mnichově. Československá demokracie je vydána krtčí práci z dvou stran. Stejně tak v Rakousku, Maďarsku a později v balkánských státech, ale z těch všech nikdo vyjma Československa neudržel demokracii. Nacismus v Německu vítězí. Naučil se od Moskvy všemu, co mohl potřebovat, ale také to zdokonalil. Bývalá strana Knirschova, mateřská strana nacismu, vyvolaná v Čechách k životu v zájmu moci německých podnikatelů, překřtěná po převratě na německo-národně socialistickou dělnickou stranu, stává se nyní sekci německého imperialismu v Československu. To je zcela logický vývoj. O tyto sekce v zahraničí je obrozený německý imperialismus silnější předválečného. A bude v brzkou organizovat další sekce v jiných zemích pod různými jmény. Je to rozhodně taktičtější, než mít stejnojmenné komunistické strany, kterým už lze z firmy vyčíst, že jsou sekci III. internacionály z Moskvy. Německý nacismus nepovažuje za vhodné ukazovat svoji tvář všude tam, kde ještě nezvítězil. O tolik zmoudřel nad svými moskevskými učiteli a nepřáteli.

První Lidová fronta v Československu.

Československé vládě nemohla pochopitelně ujít změna situace; nemohla nevidět, že nejenom bývalá Knirschova strana a později DNSAP, ale i strana našich německých nacionálů staly se filiálkou zahraniční moci. Nezbyvalo, než obě filiálky německého imperialismu v zemi rozpustit jako strany a současně přijmout tak ostrá opatření proti komunistům, že se rovnala téměř jejich rozpustění. Prostě československá vláda nechtěla být filiálkou Berlína, ani Moskvy. Za to jí jak z Berlína, tak z Moskvy vytýkali přímo i nepřímo nedemokratičnost. Ale jak zde, tak onde počítali se zákazem svých legálních filiálek v Československu a připravovali se na to.

V obou německých stranách, stojících před rozpustěním, vzniká heslo Lidové fronty sudetských Němců. „Egerer Zeitung“ ze dne 20. září 1933 oznamuje, že je v proudu jednání o sloučení všech německých občanských stran v Lidovou frontu. Tohoto jednání se účastnili jak němečtí agráři, tak křesťanští sociálové. Byly již vypracovány směrnice o složení, zaručována samostatnost všech sdružených stran a vrcholný orgán této organizace se měl jmenovat Lidová rada sudetských Němců. To vše prošlo již tiskem a na 15. října 1933 byl svolán do Liberce sjezd Lidové fronty. Německé listy zdůrazňovaly, že tato fronta bude naprosto nepolitická, určená jen k hájení kulturních a hospodářských zájmů našich Němců. Dokonce „Egerer Zeitung“ označil již poslance dr. Peterse ze skupiny Roscheho za vůdce této fronty. Avšak k sjezdu v Liberce nedošlo, poněvadž němečtí agráři a křesťanští sociálové odřekli po dlouhém jednání účast. Že odřeknutí této účasti nebylo na škodu plánovaného postupu, nýbrž k prospěchu, uvidíme později.

Dne 29. září 1933 promluvil Summer, vůdce mládeže německých agráříků, záhadnou řeč, v níž uvedl, že uznávají německý Turnverband za vůdce všech Němců a podřizují se jako samostatná mládež německých agráříků jeho vedení. Smysl této řeči, tehdy nejasné, objevil se později. To vše bylo výsledkem dlouhé, ilegální organizace. 29. září byl mimořádný sjezd DNSAP v Podmoklech, kde předseda strany poslanec Jung mluvil o krizi stranictví a bezmocnosti německých stran v politice a zdůrazňoval, že jen lidová fronta může pomoci. Současně sešlo se v Praze vedení německých nacionálů, kde senátor Kostka hndl ve stejném tónu. Každému muselo být jasno, že zde už je něco připraveno. Skutečně v těch dnech tajemní lidé z Německa přijížděli do Chebu a opět mizeli. Zatím co v různých místech Československa vůdcové německých stran pronášeli záhadné řeči, v Chebu se pracovalo plnou parou.

30. září 1933 schází se v chebském hostinci „Zum Ewigen Licht“ (U věčného světla) skupina mužů, mezi nimi také pan Konrád Henlein, do té doby neznámý funkcionář Turnverbandu. A následujícího dne přináší většina německého tisku provolání pod titulem: „Für die Sudetendeutsche Heimatfront“. V tomto provolání se praví, že pokusy o sjednocení všech německých stran ztroskotaly. Národ je o jednu naději chudší. Vínou na tom nesou politické strany, kterým jsou jejich hmotné zájmy přednější, než nouze celého národa. Národ nechce strany a nenávidí, nýbrž národní vzájemnost, pokojné spojení s ostatními národy tohoto státu. Nutno shromáždit všechny Němce tohoto státu na podkladě křesťanského světového názoru a národní vzájemnosti. Tato fronta hlásí se k německé kultuře a osudové vzájemnosti, stojí však na půdě státu a chce pro své cíle pracovat pouze zákonnými prostředky. Hlásí se k demokratickým požadavkům a především k rovnoprávnosti všech kulturních národů. „Volám všechny strany a stavy dohromady a stavím se v čelo tohoto hnutí!“

Kdože volá, kdo se staví v čelo? Konrád Henlein. Jak to, že právě on, který ani toto provolání sám nenapsal? Inu, právě on. Kdo ví, jak se vyrábějí vůdcové v sekcích III. Internacionály, ten pochopí snadno, že ani vůdce „nového hnutí“ německého v Československu nemohl být vybrán jinak. Musí to být člověk, který bude vždy oddaný a sloužícím úředníkem. Za druhé nesmí být zatížen žádnou činností a proto úplně čistý. Pan Henlein byl vybrán již za nestranného vůdce v případě, že by došlo k vytvoření původně projektované Lidové fronty. Kdo ho vybral? Ptejte se, kdo tolikrát rozhodoval v sekcích III. Internacionály. Ale pana Henleina máme od této chvíle na scéně. Totiž jeho jméno.

Dne 30. září 1933 vychází provolání, kterým je ustavena Sudetendeutsche Heimatfront. K tomuto provolání přidal Henlein pouze svůj podpis. Nyní si všimněme několika událostí, jejichž souvislost byla patrna až později. Obě nacistické strany — DNSAP. i strana německých nacionálů — stojí před rozpustěním. Poněvadž žijeme v demokratickém státě, ví se o rozpustění předem. Tato otázka je veřejně diskutována. Tím je dán ohroženým čas k vytvoření náhradní organizace. Aby mohla být vytvořena, nesmí mít formálně nic společného s organizacemi, které nahrazuje. Především musí s jevitě zmizet všichni známí předáci rozpustěných stran. Je vyhledána nová, dosud úřadům a veřejnosti neznámá garnitura vedoucích.

V čele nového hnutí se objevuje dosud neznámý funkcionář Turnvereinu, Konrád Henlein. Dříve, než se objevil, měli turnéři v Žatci sjezd a defilovali před Konrádem Henleinem, svým nejlepším cvičitelem. Nic politického, pouze dobrý cvičitel, jeho jméno a osobnost je vtisknuta v paměť mladých. Pak křesťanští sociálové a němečtí agráři odmítají účast v připravované Lidové frontě sudetských Němců, a vůdce mládeže německých agráříků prohlašuje, že oni jako samostatná mládež se podřizují Turnverbandu. To je týž spolek, kde najednou někdo postavil Konráda

Henleina na velitelský můstek a ostatní před ním defilovali. Dne 12. září 1933 nabízí Kasper, jeden z vůdců DNSAP., která má být rozpuštěna, Henleina jako vůdce Lidové fronty a poukazuje na to, že jeho nepolitičnost je zárukou spravedlivosti vůči všem stranám v Lidové frontě sdruženým. Nepolitická záruka z rukou politické strany, stojící před rozpuštěním pro protistátní činnost. Křesťanští sociálové a němečtí agrárníci této záruce nevěří a pohrbívají Lidovou frontu. Na to mimořádný sjezd obou protistátních stran a vůdcové obou stran hovoří, že strany nejsou k ničemu, nutno začít jinak, sjednoceně.

Zatím co úřední mašinerie rodí těžce rozpuštění obou stran, vychází provolání, podepsané Henleinem. Vyšlo v pravý čas, aby mohlo být uveřejněno ještě ve všech listech stran, které budou rozpuštěny. Stoupenci DNSAP. a německých nacionálů se ještě včas a ze svých listů dovídají, že jejich strany nejsou již k ničemu a že jejich místo je v právě založené Sudetendeutsche Heimatfrontě. Organizační a propagační příprava je hotova, obě protistátní německé strany mohou být klidně rozpuštěny.

Podmínky pro růst.

Nemohlo být vhodnějšího okamžiku k přebudování německého nacismu na jiné základně, než podzim roku 1933. To byla doba nejhlubší hospodářské krize v Československu. A tato krize postihla nejvíce pohraničí, německé oblasti republiky, poněvadž právě tyto oblasti jsou nejprůmyslovlivnější. V době konjunktury byl zde mnohem vyšší životní standard, než v oblastech českých, načež v krizi klesl pod úroveň českých oblastí. Co snadnějšího, než vinit ze všeho vládu? A jaká půda zde k nacistické agitaci, k nacionálním, štvancím! Stačí agitovati jen tak zvanými fakty. Stačí uvést na příklad, že v německých oblastech republiky je více nezaměstnaných než v českých. Fakt? Ano, fakt, přinejmenším je zamlčeno pouze to, že je to v krizi nezbytný následek větší industrialisace německých oblastí. A když tuto maličkost zamlčíme, jak krásně možno vydávat tento fakt za následek nacionálního útlaku Němců v Československu.

Nová taktika.

Nyní se podívejme na taktiku zreorganizovaného nacismu v Československu. Víme, že Hitler po smutných zkušenostech s povstáním roku 1923 změnil úplně taktiku a stal se přísně legálním. Víme, že ta změna taktiky velmi prospěla dobývání moci. Pan Henlein v Československu je také naprosto legální. Poněvadž žije ve státě demokratickém a poznal na příkladech obou rozpuštěných stran, že nezastřený nacismus nikam nevede, je také demokrat. Přečetl celkem dvě zásadní, programové řeči. Je hostejno, kdo ty řeči psal, ale pan Henlein nám přečetl, že je proti jakémukoliv pangermanismu, stejně jako panslavismu a ovšem také proti marxismu. Pan Henlein ani neví, jak to v Německu dnes vypadá a proto nemůže pronášeti úsudky, ale o italském fašismu ví, že je to vládní forma pro našeho člověka nesnesitelná. Dělá poklony Čechům, uznává je za kulturní národ, staví se pevně a bezvýjimečně na půdu tohoto státu a proto též k základním myšlenkám demokracie. Chce demokracie využití k pokojnému soužití národů tohoto státu. Odsuzuje holé, nedemokratické násilí v Rakousku, přiznává, že jeho soukmenovci v Maďarsku žijí hůře, než na Slovensku. Je proti revisi hranic a Habsburkům.

Opravdu znamenité hnutí. Když to tak český člověk čte a chtěl by věřit slovům, tak by nejraději toho Henleina objal. Jenomže český člověk je politicky vyspělý a dlouhou historickou zkušeností nedůvěřivý k pouhým slovům. Je nám na těchto krásných projevech nápadné jedno. V oněch dobách bylo napětí mezi Německem a Itálií pro Rakousko. Každý německý nacističtina mohl tehdy považovat italský fašismus za špatný. Každý mohl odsuzovat holé, nedemokratické násilí v Rakousku, poněvadž tam tomu násilí byli vydáni také němečtí nacističtina. Ale odsuzovat nedemokratické násilí v Rakousku a přejít násilí v Německu výmluvou, že nevíme, jak to tam vypadá, to příliš ukazuje na pramen Henleinových zásad.

Jaký znamenitý předchůdce demokratických práv je ten pan Henlein. On chce jen to, co chtějí všichni skuteční čeští demokraté a všichni slušní a poctiví lidé světa. Skutečnou vládu lidu. Ale jak to, že z té vlády již předem při pokusu o Lidovou frontu vylučovali sociální demokracii, přes to, že byla nejsilnější německou stranou v Československu? Proč nepatří sociálně demokratičtina lidé v pojetí pana Henleina k lidu? V nacistické ideologii také nepatří.

Pan Henlein předcítá, že chtějí rovná práva všem, v jejich straně prý je stělesněna vůle sudetských Němců a „nemají v rukou nejmenších donucovacích prostředků, jsou u nich lidé jen dobrovolně“. Paní Starach, personální vedoucí fy Adolf Koch ve Starém Kynžvartě, vyházela ze zaměstnání sociálně demokratické dělníky a prohlásila: „Sociální demokracii musíme zničit tím, že jejím lidem vezme chleba a práci“. Tento výrok je protokolován, svědecky ověřen. Paní Starach byla funkcionářkou rozpuštěné DNSAP., je dnes funkcionářkou Henleinova hnutí. Fa. Geibl a syn v Chebu vyvěsila na závodě vyhlášku, v níž nařizuje všem vystoupení ze sociálně demokratické strany a odborů pod trestem ztráty zaměstnání. Páni zaměstnavatelé jsou ovšem Henleinovci. Fa. Emil Schmidt a spol. v Chebu vyvěsila pro sociálně demokratickou příslušnost dělníky po 11letém zaměstnání a vzala na jejich místa Henleinovce. Bez počtu jsou tyto příklady. A pan Henlein má odvahu předcítat, že „nemají v rukou žádné donucovací prostředky“. Žádné, až na to, že v čele filiálek německého imperialismu v Československu stojí němečtina kapitalisté a mohou brát svým dělníkům chléb.

Veliká zkouška Československa.

Jednou ze zbraní nacistické propagandy je neustálé poukazování na československé spojenectví se sovětským Ruskem. A při tom je zamlčován nejdůležitější fakt, že sovětské Rusko bylo přivedeno do Evropy jen vítězstvím nacismu v Německu. Nebýt obav z nového německého imperialismu, hlásaného tak neomalene, pracujících pomocí svých politických filiálek v cizích státech, nedošlo nikdy k ose Moskva—Praha—Paříž. A existence této osy je závislá ne na vůli Československa, nýbrž na jednání Německa. Pokud dnešní Německo nezřekne se imperialistických záměrů vůči Československu, pokud si zde bude vydržovat politickou filiálku a provádět protičeskoslovenskou propagandu rozhlasem, kinem a literaturou, potud Československo musí hledat spojení bez ohledu na jejich státní zřízení. A německá propaganda proti Československu uvnitř naší země neustává, nýbrž se stupňuje. Knihkupecký trh v německých oblastech je zaplaven nacistickou literaturou. A opět teror, neboť proti německým knihkupcům, kteří vedou literaturu v Německu zakázanou, je organizován bojkot. Německý rozhlas vysílá protičeské štvance. A z Německa jsou k nám posílány takovéto filmy: syn se vrátí po 25 letech z Ameriky do německé vlasti, všude vidí nový život, stavby rostou, sedí se starým otcem na terase vily, před nimi se týčí ohromná moderní stavba a pak záběr až k poslednímu poschodí a tam vlaje prapor s hakenkreuzem vesele k modré obloze. Je to čistá kopie sovětských propagačních filmů. Ty dva režimy se od sebe navzájem tolik naučily! A stojí-li Československo uprostřed vlnobití této nenávisti aniž by zakolísalo, koná tím službu celé Evropě a světu. V. Borin.

poznámky

Kdyby všichni byli rozumní...

Pěkná ukázka toho, jak smýšlí anglický aristokrat o německé otázce, je přednáška, kterou lord Lothian pronesl koncem června v Chatham House v Londýně a která nyní vyšla v časopise „International Affairs“. Tento dvouměsíčník je orgánem známého Královského ústavu pro mezinárodní otázky, kde několikrát přednášel také Henlein. Lord Lothian byl od

r. 1916 do 1921 tajemníkem Lloyda George, v letech 1931—32 parlamentním podtajemníkem Státního úřadu pro Indii a později předsedou Výboru pro indické hlasovací právo. Nyní má vynikající postavení v průmyslu.

Název přednášky zní „Německo a evropský mír“. Lord Lothian hájí stanovisko příznivé německým požadavkům. Tvrdí, že se Německu stala ve Versailles krivda, v níž se vinou francouzské politiky pokračovalo také v pozdějších letech. Má však dost objektivnosti, aby postřehl příčinu této francouzské politiky, která záležela ve snaze držet Německo co nejdéle ve stavu bezmocnosti. Francii totiž podle Lothiana nic jiného nezbývalo, protože je mocensky a hospodářsky slabší než Německo. Když Spojené státy a Velká Británie nespíly svůj slib, zaručit francouzskou bezpečnost, musela si Francie hledat pomoc jinde a budovat jiný bezpečnostní systém. Velká Británie činila podle Lothiana po válce i tu velikou chybu, že se skrývala za francouzskou výzbroj, a spoléhajíc na to, že Francie sama drží Německo v šachu, zanedbávala svou vlastní armádu a loďstvo.

Lord Lothian si uvědomuje i to, že by snad vzrostla útočnost nynějšího německého režimu, kdyby se splnily jeho koloniální a středoevropské požadavky. Přes to je pro to, aby se Německo povolilo, neboť doufá, že by se zmenšily pocity nespokojenosti v německém obyvatelstvu, jichž režim obratně využívá při své propagandě. Pokud se týče střední Evropy, navrhuje, aby se tu utvořila podle vzoru Britského společenství národů jakási politická soustava pod německým vedením. Uvádíme jeho formulaci doslovně:

„Nechci se zabývat otázkou, zdali se věc dá uskutečnit či nikoli, nýbrž chci jen uvažovat, jak by se měla řešit, kdyby všichni byli rozumní. Není správným základem pro řešení situace ve střední Evropě ten základ, který jsme zvolili ve svém Britském společenství národů? Předpokládáme-li, že by Německo na jedné straně trvale a neodvolatelně uznalo nezávislost národů ve střední Evropě a že na druhé straně by národy střední Evropy výměnou za toto uznání přišly do politické a hospodářské sféry Německa, nemůžeme mít za to, že by se Evropa uklidnila?

Vezměme jako příklad Jižní Afriku. Příčinou toho, že tamní situace je dnes nesitelná, není to, že by Britové byli nějak příliš potěšeni nad svou existencí menšiny, neboť si neustávají stěžovat, že holandská většina zabírá skoro všechna místa a má ustavičnou nadvládu v zákonodárství. Situaci činí nesitelnou to, že holandská většina přijala, myslím, že bez vážnějších výhrad, členství v Britském společenství národů. Jinými slovy, Jižní Afrika je nyní v britské sféře a proto jsou jihoafričtí Britové loyálními Jihoafričany a přijímají postavení, v němž budou vždycky menšinou, pokud jde o politickou moc. Holanďané na druhé straně zase s nimi zacházejí slušně a bez podezření, že by nebyli loyálními občany. Ale řekněme, že by se naši holandské přátelé z nějakého důvodu rozhodli pro jinou sféru, řekněme japonskou nebo německou. Situace v Jižní Africe a poměr Jižní Afriky k Velké Británii by se staly skoro nesnesitelnými. Tamní Britové by řekli, že se nedají využít k podpoře nějakého protibritského systému, a Holanďané by začali pochybovat o jejich loyaltě. Velká Británie by se začala velmi podezřívavě dívat na každý politický čin jihoafričké vlády.

Toto, pokud mohu posoudit, je kořen nesnází v takové zemi jako je Československo. Československo, protože se bojí o svou budoucnost a nezávislost, opírá se především o Francii a za druhé o Moskvu, a to znamená, že českoslovenští Němci nechtějí upřímně být částí státu, který podle jejich mínění dělá protiněmeckou politiku. Proto se Čechové bojí dát Němcům takové postavení ve státě, jaké Holanďané bez nesnází dávají Britům v Jižní Africe. Kdyby se německo-československá otázka mohla rozřešit v tomto smyslu, celá evropská otázka by se velmi zlepšila. Podobně je tomu s ostatními sousedními menšinami.“

Lothianova argumentace je krásný příklad toho, kam vedou nesprávná přirovnání. Především ten předpoklad: kdyby všichni byli rozumní . . . Bylo by však hlavně třeba, aby byli rozumní nacističtí radikálové v Berlíně, s nimiž máme už jakési zkušenosti. Za druhé je tento plán nesmírně neurčitý. Co to znamená včlenit se do německé politické a hospodářské sféry? I kdyby při tom Německo nakrásně uznalo naši nezávislost, znamenalo by to asi tolik, že bychom za tento kus papíru měli opustit svou francouzskou a ruskou oporu a podřídit se německému vedení. Dovede si anglický lord představit, co by to při dnešní německé mentalitě zna-

menalo? Asi tolik, že by byl konec s naší nezávislostí. Nemohli bychom dělat vlastní zahraniční politiku a byli bychom politicky i hospodářsky docela závislí na Německu. Kus papíru o formálním uznání naší nezávislosti by nám mnoho nepomohl. Takhle „rozumní“ tedy nikdy nebudeme!

Srovnání s Jižní Afrikou vůbec kulhá. Především lord Lothian zapomíná, že tamní Holanďané přijali členství v britské říši teprve po prohrané burské válce. Nic jiného jim nezbývalo, jako by nezbývalo nám, kdyby nás Německo vojensky porazilo. Za druhé: Anglie je od Jižní Afriky hodně daleko, kdežto nám je Německo přímým sousedem. Kdoví, jak by se Burové tvářili, kdyby měli britskou mateřskou zemi přímo na hranicích. A za třetí: Německo bohužel není Británie. Jsou-li jihoafričtí Burové spokojeni v britské říši, není tím nikterak řečeno, že bychom my byli stejně spokojeni v nějaké nové středoevropské říši německé. V debatě, která následovala po přednášce, ostatně lordu Lothianovi dal jeden řečník velmi pádnou odpověď: „Sto milionů neněmeckých Středoevropanů si nepřeje Mitteleuropu, jak ji navrhuje Lothian. Nechte je samy sobě, a oni si pravděpodobně nějak pomohou.“ Zdá se nám, že toto stanovisko by bylo větším právem lze nazvat názorem člověka rozumného než to, co žádá lord Lothian od nás.

V oné přednášce však byla ještě jedna zajímavá věc. Lothian ke konci uvažoval o tom, jakým způsobem by se za nynějších evropských poměrů daly vyřídit německé stížnosti. Viděl tři možnosti: Společnost národů, neutrální komisi, dosazenou americkým prezidentem, která by věc prozkoumala a podala návrhy, anebo britskou iniciativu. První možnost hned vyloučil, ve druhé, jak se zdá, mnoho nevěřil, ale třetí se mu zřejmě zamlouvala nejvíce. Řekl toto:

„Dali jsme konečně Francii záruku, kterou jsme slíbili 1918 a jsme s to tuto záruku dodržet. (Tím řečník mnil, že Británie je nyní vojensky daleko silnější než dříve.) Můžeme tedy mluvit s Německem, aniž se vystavíme výtce, že opouštíme Francii. Zdůrazňoval bych totiž co nejsilněji obrannou záruku locarnskou, ale zároveň bych ukazoval, že nejsme nikterak vázání francouzskými dohodami s jinými mocnostmi. Tak by byla odstraněna někdejší velká nesnáze pro vyjednávání.“

„První krok k řešení německého problému je ten, aby britská vláda pevně, ale přátelsky prozkoumala celou situaci v Berlíně. Nelze si utvořit konečný úsudek, dokud se toto nestane.“

Zdá se skutečně, že se britská politika vyvíjí podle této červnové předpovědi lorda Lothiana, ne-li po stránce věcné, tedy jistě aspoň po stránce metodické. Halifaxova návštěva v Berlíně a u Hitlera byla rozhodně takové „pevné, ale přátelské zkoumání“, o jakém mluvil Lothian. Jak se zdá, poznalo se už také, že ve věci středoevropské nejsou všichni ještě tak „rozumní“, jak by se Angličanům hodilo, a proto se jednání s Německem soustředí asi hlavně na první půli „německého problému“, totiž na věci koloniální. Z. S.

Jednou jsme měli štěstí

Kolem posledních událostí ve Francii chodí Evropa příliš nevšímavě a také u nás jako by se nechápalo, že tady jednou nejen Francie, ale vůbec Evropa a i my sami jsme měli štěstí, na jehož hojnost demokratické země v posledních letech věru nemohly naříkat. Dosavadní mrazivá nálada italské a německé vlády vůči dnešní vládě francouzské je pochopitelnější, představíme-li si, že se na ni dívaly jako na vládu, jejíž poslední chvílky jsou sečteny. Samozřejmě při tom Itálie a Německo nespolehaly na francouzský parlament nebo na to, že by se Chautempsova většina — obrozená právě v těchto dnech nevidaným způsobem — nějakým totálním zázkramem proměnila v menšinu. Počítala s jinými silami, na něž ukazuje to, že zbraně, nalezené v arsenálech spiklenců, byly — pokud nebyly ukradeny ve francouzských kasárnách — původu italského a německého. Obě mocnosti se domnívaly, že je zbytečné dlouze se hádat s vládou židobolševiků a marxistů, jež bude co nevidět odstraněna čackými princí a vévody ve prospěch pruského krále.

To, že spiknutí bylo odhaleno, hraje snad v současných evropských dějinách větší úlohu než na příklad občanská válka ve Španělsku, neboť puč ve Francii, třeba by se na první ráz chevilky zdařil, byl by přece v této zemi mohl rozpoutat něco podobného jako se právě ve Španělsku odehrává, a my si patrně jen stěží dovedeme představit, co by se bylo dělo, kdyby současně byl nastal německý nápor ve střední Evropě. Tato

situace je taková, že snad u nás i ti, kteří jinak nemohou přijít na jméno vládě lidové fronty, budou cítit nutkání poděkovat osudu za to, že se tato jim nesympatická vláda vlastní bdělostí zachránila ne-li před pádem, tedy aspoň před nesmírně vážným útokem.

K tomu přistupuje, že právě v těchto dnech socialistická strana přerušila jednání s komunistickou stranou o splnutí. Srdece zaplesá všem demokratům v Evropě při této zprávě, neboť již samo zahájení porad o splnutí byla hra nesmírně nebezpečná, jako by vypočítaná nějakým ďáblem, který chce rozbít anglo-francouzskou jednotu. Sotva co by mohlo víc popudit anglickou veřejnost proti Francii než právě to, že by se komunisté ze strany, podporující vládu, stali nepřímou stranou vládní. Postup komunistické strany francouzské stejně jako postup moskevského vedení Třetí internacionály ukazuje, jak samou taktikou mohou lidé ztratit všechny taktický smysl. Berlín se jistě potěšil, když slyšel, že francouzští socialisté a komunisté jednájí o splnutí. Kdo je zasvěcen do komunistického postupu ve francouzských odborových organizacích, kde první starostí této strany je dosazování tajemníků komunistických místo socialistických, nechápe, jak toto jednání vůbec mohlo být zahájeno, a oddechne si nyní, kdy bylo přerušeno. Demokratická Evropa musí doufat, že už nikdy nebude obnoveno. Francouzská vláda, jež se právě ubránila útoku svých ultrapravých nepřátel, musí se také bránit svým ultralevým přátelům. *jm.*

Rooseveltův úkol

Zmínili jsme se zde už několikrát o podivných obrazech, které prodělává tak zvaná politika neutrality ve Spojených státech. Od té doby hra pokračovala. Po velkém Rooseveltově projevu, jenž nadchl evropské demokratické velmoci tak, že se rozhodly svolat do Bruselu konferenci, která by zakřikla Japonsko v dalším postupu proti Číně, a na kterou se dokonce dostavil americký delegát, nastalo rozčarování. Bruselská konference zhasla jako již tak mnoho světélka naděje v poslední době, a mezi americkým a anglickým tiskem se rozvinula trochu elegická diskuse o tom, kdo tedy vraždí svět a demokracii. Pro nás Evropany, a zejména Středoevropany, je to jakási zábava, že tyto dvě mocné země spolu mluví přibližně stejně jako my často mluvíme k Anglii. Anglie teď Americe vytýká, že neměla dávat podnět k bruselské konferenci, když nechtěla jít do důsledků, a že vlastně zavinila nové oslabení prestiže demokratických zemí. A Amerika odpovídá, že se nemůže plést do evropských věcí a že nemůže dělat policajta míru, jakmile se někde na světě dvě země dají do sebe, a nato zase Anglie odpovídá, však že to Amerika ucítí na vlastní kůži, až se Japonsko zmocní Číny, a že to je americký a ne anglický zájem, aby se tady něco udělalo. Jako by se bavil Středoevropan s Angličanem! Stačí jen zaměřit předmět boje, jinak je to totéž, a na celém světě. A zase by bylo nespravedlivé odsuzovat Ameriku na celé čáře. Každá země je jistou měrou taková, jak jí její vláda utváří, a americké vlády před Rooseveltem dbaly úzkostlivě toho, aby nekazily svým Babbitům zažívání; nechávaly je klidně snít, že žijí pod skleněnou bání, před níž se musí zastavit všechno dění neamerického světa. O změnu se teprve dnes pokouší Roosevelt, jehož těžká práce není v Evropě dostatečně doceňována.

Roosevelt je státník jiného typu než Wilson. Je daleko taktičtější, v jistém smyslu političtější. Ukázal to v boji proti Nejvyššímu soudu, jenž představuje nejtmavější kout americké reakce a vedle newyorské pologangsterské organizace Tamanny Hall je největší brzdou pokroku v zemi, která si právě na něm tolik zakládá. Roosevelt chtěl tento Nejvyšší soud, jenž prohlásil za nezákonný jeho Nový úřed, reformovat, a narazil na opozici odpůrců, kteří ho obvinili, že se chce zbavit kontroly a že uvažuje o osobní diktatuře. Roosevelt měl dosti rozvahy, aby ustoupil, ale šel na Nejvyšší soud s druhé strany. Prosadil zákon, podle něhož může každému sedmdesátiletému dědečkovi v Nejvyšším soudě — někteří z nich se už nemohou pohybovat, ale dají se k zasedání vozit ošetřovatelkami — dát k ruce mladšího soudce s tímži právy. Roosevelt právě v tomto boji s Nejvyšším soudem ukázal své taktické schopnosti.

Podobně je tomu i ve věci neutrality a ve věci kolektivní bezpečnosti. Tato myšlenka je mezi Babbity naprosto nepopulární, stejně jako myšlenka Společnosti národů. Roosevelt je stoupencem obou těchto myšlenek. Několikrát se zasazoval o spolupráci Ameriky se Ženevou a jeho zásluhou je, že Spojené státy se staly členy ženevského Mezinárodního úřadu práce. Ale je příliš chytrý, aby svým odpůrcům dával do ruky zbraň otevřeným projevem pro Ženevu nebo pro kolektivní bezpečnost. Místo všeho toho zahájil jednání s Anglií o novou

úpravu hospodářských styků. Ale američtí izolacionisté mají dobrý nos a spustili okamžitě palbu, že Roosevelt chce vytvořit blok demokratických mocností proti zemím diktátorským a že by tím Amerika mohla být zatažena do války.

To vysvětluje, proč Amerika tak nápadně ochladla na bruselské konferenci a proč americký delegát Norman Davis odmítl přijet do Londýna na společnou anglo-americko-francouzskou poradu s Chautempsem a Delborem. Roosevelt se (jistě právem) zalekl, že by taková otevřená spolupráce Spojených států s evropskými demokraciemi v Bruselu a Londýně vyplašila americkou veřejnost, v níž stoupenci politiky osamocení zatím ještě mají převahu. Věci se tedy budou ještě nějaký čas patrně vytvářet tak, že sice bude růst anglo-americká solidarita, ale nebude se o tom smět mluvit. Americká veřejnost se musí dostat ze své hooverovské skleničkové víry ve vlastní bezpečnost a ve zhoubnost všech spolků. Urychlit a zabezpečit tento vývoj je dějinným úkolem Rooseveltovým. *jm.*

George Lansbury, diplomat-amatér

Osmasedmdesátiletý „G. L.“ — bývají jednoduše Lansburyho iniciálky v londýnském tisku — přijíždí do Prahy, aby předložil též našemu prezidentovi svůj mírový plán a aby promluvil na veřejném projevu. Znovu se rozčeří diskuse kolem G. L. a jeho soukromé diplomatické role, která po letošních Lansburyho návštěvách v Německu a Itálii pokračuje u nás v Praze.

Jako osobnost je G. L. opravdu originální. Až k nám přijede tento stařec temperamentního entusiasmů a puritánských ctností, až uvidíme jeho štíhlou pastorskou postavu se starosvětskými — i pro Anglii — licousy, až uslyšíme jeho kovově řinčivý hlas, uvyklý na velikánské meetingy na londýnském Trafalgaru nebo v Hyde parku, uvědomíme si zvláštnosti, které pro nás kontinentálce chová britský ostrov. Tu platí nesoudití dříve, než se vyprostíme z předsudků, než si navykne bráti takového Lansburyho s hlediska poměrů a zvláštností země, která byla mu a veliké většině jeho vrstevníků životní ulitou. Jako socialista je Lansbury socialista čistého ostrovního britského typu, úplně soběstačného, nekontinentálního. Jeho socialismus je nedoktrinářský, nábožensky humanitní, ale myšlí byste se, kdybyste myslili, že bačkorářský. To před Lansburyem klobouk dolů! Lansbury, „jenž je vždy s to být každému bratrem“, si nezadá v tom ohledu nijak s nejkurážnějším kontinentálním socialistou.

V dolní sněmovně býval pravým enfant terrible. Dolní sněmovna jedné červnové noci v roce 1912 trnula, když tento obchodník dřevem z východního Londýna postavil se do prostřed síně a zahřměl na premiéra Asquitha, aby se stydl. Asquith byl z nejctihodnějších gentlemanů, kteří kdy vedli britskou říši, a Lansbury už tehdy kázával slovo bible na náboženských shromážděních. Avšak dostal tehdy zprávy, že pozatýkané sufražetky jsou ve vězení týrány a to ho nedovedlo udržet. Byl vyloučen ze zbytku schůze, později k vůli sufražetkám položil mandát, když strana s ním plně nesouhlasila. V roce 1913 přivedlo Lansburyho zánecení pro volební právo žen do vězení, do kterého šel pro řeč, pronesenou v Albertově síni. Později se G. L. věnoval tiché práci samosprávné v proletářském východním Londýně. Jeho popularita tu byla přímo nesmírná, stejně jako jeho veřejná dřina. Stal se pravým „přítelem lidu“.

To, že nedbal předpisů, omezujících příspěvky nezaměstnaným, ač jako starosta Poplaru byl v tom ohledu nejvíce odpovědným, způsobilo, že byl v r. 1921 zavřen s 29 členy obecní správy. Byl to ovšem zřejmý přehmat úřadů, avšak oblibnost tohoto sociálního radikála, „jemuž trůnní řeč krále je méně důležitá, než pláč hladového dítěte“, mezi masami východního Londýna jenom stoupla. Lansbury se stal záhy po válce znovu poslancem, na čas šéfredaktorem jediného deníku dělnické strany „Daily Herald“, navštívil sovětské Rusko, vydal o své cestě knihu, a v druhém MacDonaldově kabinetu se stal členem vlády. Uplatnil se účinně při opatřeních proti nezaměstnanosti a zasloužil se o výstavbu londýnských parků, které jsou nemalého významu sociálního. Tohoto ministra bylo nejjednou vidět uprostřed zástupů a rejů dětí londýnské chudiny. „Nechte maličkých přijít ke mně“ — to jako by bylo vlastní příkazání Lansburyho.

Jestliže se Labour party po pádu MacDonaldově, Snowdenově a Thomasově, po pádu druhé dělnické vlády v r. 1931 přes všechno udržela, byla v nemalé míře zásluha Lansburyho, jenž v té době přejal do svých rukou prapor vůdcovství strany.

Stal se vůdcem opozice Jeho Veličenstva. Nemohlo však překvapit, že se dostal záhy do konfliktu s touto odpověd-

ností. To v r. 1935, když běželo o sankce na obranu Habeše. Lansbury zásadně odmítal sankce, jako křesťan, jenž zamítá každé používání ozbrojené moci, byť se to dělo i k záchraně míru a podle článku paktu Společnosti národů. Strana ovšem byla i pro sankce vojenské a Lansbury slušně vyřídil rozpor tím, že resignoval na vůdcovství, které pak přešlo do rukou majora Attleeho. Způsob, jakým se ti dva vystřídali, měl by být zaznamenán do politických čítanek jako vzor politické ušlechtilosti a věcnosti.

Lansbury byl v nových volbách opět zvolen do dolní sněmovny, avšak ustoupil do politického ústraní. Ponechává vedení strany a její politiky mladším a mladým, ale že dávno ještě není sypkou vyhaslou, ujal se soukromého úkolu, vytvořit dohodu mezi ohněm a vodou, získat diktatury pro mír a pro pokojné soužití s demokraciemi.

Navštívil letos Hitlera i Mussoliniho, a je známo, že se vyslovil o nich s důvěřivostí, která se setkávala s nemalou nelibostí u těch, kteří mají za věc velmi nebezpečnou zastírat pravou skutečnost a býti nástrojem klamu, jímž diktatury pracují proti míru. Lansbury, pravda, patřil ke germanofilské škole anglické. Ale spíše proto, že politických poměrů pevniny přímo neznal. Jeho křesťanský smysl pro spravedlnost dovedl ho činit kritickým i proti nacismu. Na obnovení všeobecné brannosti v Třetí říši odpověděl Lansbury v dolní sněmovně řečí, v níž pravil, že se dostávají nové pocity tísně, kterou měla Evropa v r. 1914. „Německo vyzývá svým způsobem dalo znamení k závodění ve zbrojení, které by nevyhnutelně vedlo k válce a k zániku civilizace“, správně odhadoval a varoval. Avšak metodicky se Lansbury ukázal utopistou. Jako Fourier spoléhal při svém sociálním plánu na ty, kterým musel být lhostejný, tak G. L. spoléhá při svém mírovém plánu na činitele, jichž zájmem není mír, nebo alespoň klidný a zdravý mír.

Lansbury se až dosud vyslovoval příznivě o svém poslání. Do Prahy přijíždí po nových zkušenostech, které Evropa nabyla s diktaturami už nejen ve Španělsku, nýbrž i v Číně. Do Prahy přijíždí G. L. po návštěvě, kterou vykonal lord Halifax v Německu. Přejeme Lansburymu všechnu jeho dobrou víru. Avšak jeho nová návštěva kontinentu ho snad více sblíží s potřebným realismem, který je bližší vlastnímu problému a nebezpečí. Zatím si však nemůžeme pomoci a trváme na tom, že Evropa musí organisovat především všechnu reálnou moc, která by propůjčovala míru klidnou a bezpečnou převahu nad táborem, vyznávajícím ideologii války. To znamená v kostce: energickou Společnost národů, neúprosné a solidární hájení kolektivní bezpečnosti a žádné kolísání uvnitř demokracií ani doleva a ani doprava. Lansbury pak nechť věnuje své velké a poctivé srdce jediné demokracii a jediné nové Evropě, o kterou právě běží a nad níž ani Anglie by nikdy nenašla lepšího přítele a větší opory. *jk.*

Právníci a medicí

I letos zůstalo ostré rozlišení vysokoškolského studentstva na pravici a levice vyhrazeno Praze, kdežto v ostatních vysokoškolských střediscích jsou protivy umírněny. V Praze horuje levice pro poměrné zastoupení všech studentských složek, pravice trvá na zásadě většinové. Teoreticky je správná námitka, že i většinová zásada je odvozena z demokracie. Prakticky ztrácí oprávněnost, zneužívá-li se výhradní moci většiny ke stranicí, nebo dokonce k útlaku menšiny, kterou dělí někdy od většiny jen několik hlasů. Tak tomu bývá právě v Praze. Ve Spolku mediků to bylo podnětem praktik zcela zavržitelných.

Nebudeme řešit, zda je vhodnější ryzí zastoupení poměrné, či jen částečná účast menšiny s úlohou spíše kontrolní. Rozhodně je slušné nevykloučovat z vlivu na fakultní spolek nikoho, kdo se o součinnost hlásí.

Minulý týden se konaly hned za sebou dvě valné schůze velkých pražských fakultních spolků: právníků ve čtvrtek, mediků v pátek. Obě trvaly téměř 11 hodin a končily pozdě ráno. Zápas levice a pravice je v obou spolcích nejpornější. Oba ovládá už několik let pravice, s níž jdou studenti agrární, částečně lidověcí, nepočítáme-li záhadnou skupinu studentů živnostenských. Srovnávati obě schůze nelze bez připomínky, že upření členských práv několika stům mediků skresluje poněkud spolehlivost srovnání. Ale i tak bylo možno pozorovati několik zajímavých znaků.

Především už silně ochably pokusy o vzájemné umlčení s obou stran. Studenti jsou nyní přece jen ochotnější vyslechnouti protivníka. Zmizelo už téměř hrubé zneužívání předsed-

nické moci, tak nesympatické v dřívějších letech. I to přispělo jistě ke klidnějšímu průběhu obou valných schůzí. Zcela nepřekná je u pravcových mediků radost, mohou-li někoho násilím vyvádět. Byl to tentokrát sice jen jediný případ, ale přesně ve stylu předešlých let: celkem nevinný čin, tiché rozdávání jakéhosi letáku. Na hrubé cloumání, s nímž vyváděli pořadatelé — vysokoškolští studenti — svého druhu, jenž se ostatně vůbec nevzpouzel, byl s galerie pohled odpuzující.

Ostré rozdělení pražských studentů na pravici a levice lze nejspíše vysvětliti tím, že v obou táborech vedly dosud krajní živly: komunisté nalevo, zfašisovaní sjednocenci napravo. Letos můžeme pozorovati s jistým uspokojením, že obojí krajnosti slábnou. Na levice přicházejí častěji a silněji ke slovu stoupenci demokratického socialismu, ne už konjunkturního rázu jako dříve, ale chlapi a děvčata se silným znakem osobního přesvědčení a s dobrou přípravou teoretickou. Přiznáváme se, že komunistům ani mezi studentstvem nejsme ochotni přiznati prvenství ani monopol na obranu demokracie. Ovšem ani sjednoceným. Ale i ti byli letos oslabeni rozvratem ve straně, který rozštěpil studentské národní sjednocení na několik frakcí, potírajících se ostře a osobně. Proto také nebylo téměř paží zdvižených k římskému pozdravu. Několik zatvrzelých „habešských legionářů“, jak se jim říká, budilo překvapení — rozpačité na pravici, posměšné na levice.

Obě valné schůze by bývaly ještě klidnější, kdyby nebyl do oslablého plamene nevráživosti nalil zbytečně nové hořlaviny správní výbor Spolku čs. mediků. Ukázala se oprávněnost podezření, že nepřijímání členů nových a odmítání členů starých je toliko násilný prostředek, jak udržeti pravici vládu ve spolku. Členství bylo upřeno asi 370 medikům. Ježto pravice zvítězila 588 hlasy proti 297, je zřejmé, že jinak levice by byla zvítězila nevelkou sice, ale jistou většinou. Spor má však větší dosah, než se zdá na první pohled. Nevylučuje toliko ze sociálních výhod spolkových velký počet studentů, většinou nemajetných. Nebude-li vyřízení smírné, bude podnětem ke vzniku konkurenčních spolků. Je nasnadě, že se rozkol bude pak přenášeti i do praktického života lékařského. Proto radily k dohodě i některé organisace lékařské.

Není sporu o tom, že se tedy národní medicí chopili politického teroru. Proto musí souhlasit každý nezaujatý člověk a demokrat s úsilím děkana prof. Bělehrádka, aby byl spor urovnán vzájemnými ústupky. A proto se musí každý nezaujatý člověk a demokrat s velkým podivem pozastavit nad akcí části profesorského sboru fakulty, jež se postavila proti děkanovi. Nikoho přece nezmylí formalistní záminka, že se děkan prý nemá vměšovat do samosprávy fakultního spolku. Tu šlo přece o klid na vysoké škole, o hrubé porušení spravedlnosti a demokratických zásad. Jaképak formalistní starosti? Akcí profesorů lékařské fakulty ostatně inspiroval docent jiné fakulty, v jehož bytě se konala první jejich schůze. Děkan prof. Bělehrádek si rozhodně zaslouží za svou statečnost uznání. *J. Kladiiva.*

Ať žije násobilka!

Nejpodivnější tvor na světě je čtenář novin. Ve svém povolání může být moudrý a schopný — jakmile však vezme do rukou noviny, zřejmě jeho mozková činnost přestává. Muži, který dovede kriticky číst spleť odborná díla, mohou „jeho“ noviny předkládat věci, kterým by nevěřilo děcko. Dospělý intelektuál věří všemu, co nesouvisí přímo s jeho nejužší odbornou znalostí. Účet za prádlo přepočítá. Novinářské zprávy nikoli.

Když Mussolini slavil nedávno 54. narozeniny, objevil se na příklad v několika světových listech (byl mezi nimi „Daily Telegraph“ a „Neues Wiener Journal“) do nebe volající článek nějakého pana dra Schüller-Pirolho. Pan doktor, tedy muž s obecnou školou, maturitou a universitním studiem sděloval tučným písmem následující:

„Jak dobře dovede Mussolini vždy udržet osobní vztah se všemi vrstvami obyvatelstva! „Za rok poskytl jsem 60.000 audiencí a zabýval jsem se 1.837.112 žádostmi, které občané zaslali přímo mému osobnímu sekretariátu.“ (Vyňato ze sbírky oněch písemných a slovních projevů, které sestavil a vydal důvěrný spolupracovník Spinetti se souhlasem Duceho.)“

To tedy napsal doktor, který však zřejmě něco tužil a proto udal úřední pramen, aby se kryl. Redaktoři, tedy intelektuá-

lové, dali článok do tisku. Tisíce intelektuálov jej čtlo a myslelo si pri tom: „Inu, o fašismu si môžeme myslieť čokoľvek — ale pilný je ten Duce!“ A žiadny z nich neprepočítával.

Opravdu, srovnávame-li diktátora s intelektuálom, ktorí po ňom toužia, je takový diktátor prece ešte menší svízec. Vina nepadá na diktátory, nýbrž na „inteligentní“ čtenáře, ktorí dobrovolně osvědčují nižší úroveň vědomí a jejichž kritická schopnost myšlení přestává okamžitě, jakmile se mluví o nějakém „silném muži“.

Autor této poznámky čte však noviny s tužkou v ruce a přepočítal údaje dra Piroliho. Je konservativní až do morku, věří tedy ještě stále v staromódní násobilku a prosí o kontrolu tohoto výpočtu:

U diktátorů je sice všechno velkorysě, ale i pro ně má rok 365 dnů, nebo 8760 hodin, čili 525.600 minut. Audience trvá zajisté nejméně tři minuty. 60.000 audiencí vyžádalo si tedy od Duceho „za jeden rok“ 180.000 minut, což je totéž jako 3000 hodin, čili 125 dnů po 24 hodinách. Duce potřeboval proto na audience denně — nevyjímaje neděle a svátky — 8 hodin. Pro spaní a vládnutí, pro dobývání a řeči, pro jídlo, pití, psaní, sport, rodinný život a nevměšování zůstalo by mu ještě 16 hodin denně. Ale přitom přece vyřídil ještě za rok 1.887.112 žádostí (každá taková žádost je hromada těžkých lidských starostí — jinak by přece nebyly předloženy „k vyřízení“ osobnímu sekretariátu). Na každé z nich visí kousek lidského života, celý lidský osud. Obyčejní lidé, jako já a vy, uvažovali by nad takovou žádostí dlouho do noci. Ale diktátor je z jiného těsta (jinak by to přece nebyl diktátor) — je to genius pohotovosti, vyřizuje osud obratem ruky a potřebuje tedy pro jednotlivý lidský osud pouze jedinou minutu se vším všudy. V tom je už i přečtení, představa, rozhodnutí, stenografický záznam i výčitky svědomí. Všechno všudy za jednu minutu. 1.887.112 žádostí, které prý Duce osobně vyřídil „za rok“, vyžádalo si tedy z jeho času nejméně 1.187.112 minut. To je tolik, jako 31.118 a půl hodiny, čili víc než 853 dnů po 24 hodinách. Při tom má rok (prozatím i v diktátorských státech) všeho všudy 365 dní.

Pro 60.000 audiencí a 1.887.112 žádostí spotřeboval Duce 2.067.112 minut „za rok“, který však podle násobilky má jen 525.600 minut. I kdyby takový diktátor nespal a nevládl, nejedl a nemluvil, nečetl a nepsal, i kdyby se nevměšoval a nedobýval a neměl ženu a děti a jiné lidské potíže — i kdyby celý rok denně 24 hodin nedělal nic jiného, než přijímal návštěvy a diktoval rozhodnutí o žádostech — i pak by mohl „za rok“ kromě 60.000 audiencí vyříditi jen 345.000 žádostí. Nebo 525.000 žádostí a žádnou audienci. Ledaže by titánskou silou prodloužil rok na 1435 a půl dne nebo prostě odstranil násobilku, tento sprostý vynález nehrdinského rozumu.

Násobilka je totiž v naprostém rozporu s existencí diktatur a jejich propagandou. Nesnášejí se. Kdyby někdo chtěl sestavit leták, který by v diktátorských zemích trvale působil, mohl by se spokojit s prostým sdělením: „Bratři! Dvakrát dva jsou čtyři!“ Nemusel by obsahovat nic jiného. Bylo by to nejobsáhlejší heslo proti diktatuře a všechno ostatní by se rozumělo samo sebou. Stateční, nekorumpovaní lidé začali by se brzy scházet v lesích a katakombách, aby se pomodlili násobilku.

— i. m.

politika

W. Jaksch:

Politika synthese

(Třetí stať německého aktivistického poslance.)

Česko-německá spolupráce churaví nedostatkem společné perspektivy. Oba národy žijí ještě silně v zajetí minulosti. Dokud sníme na obou stranách o obnově historických posic, nemůžeme se dohodnout o věcech přítomných. Mnoho sudetských Němců želi posice z roku 1914. Mnozí Češi by rádi viděli vzkříšení posic z let 1620. Evropská konstelace z r. 1620 se však už nikdy opakovat nebude, jako se nebude opakovat konstelace z r. 1914. Proto by bylo konečně záhodno, aby se území sudetských Němců neoznačovalo důsledně za „poněmčené území“. Pan Henlein by neměl vrhat do debaty heslo „obnovy“ a budit ve svých stou-

pencích naději, že Brno a České Budějovice dostanou zase německé starosty. To není možné ani za cenu strašlivé války. Ale Češi, kteří by si ve smyslu ideologie o „poněmčeném území“ přáli, aby se obnovily jazykové hranice z let 1620, nechť uváží, že vnitřní výbojná politika, podřízená tomuto cíli, by nezbytně vychovala tři miliony německých občanů k iredentě.

P ř e d e v š í m v z á j e m n á ú c t a.

Před více než deseti lety — tuším, že to bylo ve spojitosti s Gajdovou aférou — prohlásil Rudolf Bechyně na schůzi v Praze: „Co máme počít se svými Němci? Máme je naházet do Vltavy? Je jich tolik, že by Vltava vystoupila z břehů.“ Přidrže se tohoto realistického znázornění. Ani němečtí nacionalisté nemají dost hluboké vody, aby utopili Čechy. Předpokládejme nejhorší možnost: válečný výboj nacismu na jihovýchod. Zaručeně by jej přežilo víc Čechů a Slováků než sudetských Němců... A přece si zajisté žádný rozumný Čech nepřeje, aby se Čechy a Morava staly znovu bojištěm, jako za války třicetileté. Proto musí i nacionalisté na obou stranách dojít konečně k poznání, že nacionální boj je špatný obchod a že v něm obě strany jen prodělávají. Ať už se milujeme nebo nenávidíme, dějiny nás učinily sousedy. Nemůžeme se vysmeknouti tomuto osudu. Můžeme se jen rozhodnouti, zda chceme býti přáteli či nepřáteli, zda chceme býti dobrými nebo špatnými sousedy. K dobrému — nebo alespoň k snesitelnému — sousedství patří vzájemná úcta. Cestu by nám mohla ukazovat Švehlova formulace: rovný mezi rovnými.

Ovšem taková formulace se snáze vysloví, než provede. Čechy, Morava a ještě více Slovensko byly po staletí klasickými zeměmi feudálního panství. Ze smutné doby nevolnictví zůstala nám alternativa: pán nebo poddaný. Ve Švýcarsku je tomu jinak. Tam v dobách našeho nevolnictví rozhodovali o svém osudu svobodní rolníci a občané. Převážná většina Švýcarů zvykla si žít jako „rovný mezi rovnými“ po celé generace. Z toho se vyvinula nacionální snášenlivost jako samozřejmý důsledek. Mluví-li se tedy o „švýcarském příkladu“, není třeba vykládati jej primitivně jako požadavek federalistické, kantonální ústavy. Nejpodstatnějším rysem švýcarského příkladu je naprosté respektování nacionálního vyznání spoluobčana a práva na život každé národnosti uvnitř státních hranic. To je praktický důsledek demokracie ve státě národnostně smíšeném.

S t á t a n á r o d.

Ve státě nacionálně jednotném lze zastávatí these, že zájmy státu jsou totožny se zájmy národa. Ale i pak je these správná jen podmíněčně. Současná doba poskytuje dosti příkladů, že centralistický mocenský stát může být těžkým břemenem pro národ. U nás v Československu je třeba vyjasnití problém po jiné stránce. Řekli jsme již v jiné souvislosti, že československý pojem národního státu, pakliže se vykládá ještě jako ospravedlnění jednostranného nacionálního výboje, velmi ztěžuje zakotvení státní myšlenky mezi německým obyvatelstvem. Ztotožnění státního zájmu s nacionálním, výbojným zájmem silnějšího národa ve státě musí naprosto nezbytně ohrozit nacionální spolupráci. Rád bych se vyjádřil v tomto bodu svého přesvědčení poněkud drasticky: německý aktivismus nesmí se dát za žádnou cenu zahnat k úloze cizinecké

legie československého nacionalizmu. Má jako myšlenkový směr a jako politický zjev budoucnost jediné tehdy, soustředí-li všechny své síly k tomu, aby uvedl v soulad zájmy sudetských Němců se společnými česko-německými státními zájmy. Má-li se to podařit, nesmí si Češi a Slovinci přivlastňovat stát ani v politickém smýšlení, ani v praxi. Pak musí být sudetským Němcům přiznána reální funkce v rámci vyšší, nadnacionální státní koncepce. Už jednou jsem v tomto časopise ve formě interviewu vykládal, že se sudetští Němci, tvořící svou sociální stavbou uzavřený národní celek, nikdy nespokojí s úlohou „menšiny“ ve smyslu moderní terminologie. Sudetští Němci jsou pohraniční národ a v oblasti ideologie mají na vybranou mezi svody německé koncepce nacionálního státu a perspektivami státu národnostně smíšeného.

To je především myšlenková soutěž hodnoty a protihodnoty. Samozřejmě nelze přehlížet tradiční pouta česko-moravského zemského patriotismu. Sudetští Němci jsou především lokální patrioti, a já jsem stále ještě hluboce přesvědčen o tom, že značná část voličů SdP. jsou uražení státní patrioti. Nějakého toho patriotismu potřebuje Němec pro svou duševní pohodu vždycky. Aktivismus nebojuje tedy jen o hmotný, ale i o ideový podíl Němců ve státě. Žádáme-li posici „druhého národa“, chceme prostě zajistit ideovou základnu pro pevné státní smýšlení Němců. Není v zájmu českého a slovenského národa nemařit tyto snahy?

Zisk a ztráta.

Vážnou překážkou poctivé nacionální dohody je vzájemné podezírání, které je také smutným dědictvím minulosti. V českém člověku žije obava před německou rozpínavostí. V německém obyvatelstvu rozšířila se po válce pochybovačnost, která se udržuje na živu ustavičným poukazováním, že českou vůli k dohodě maří činnost hraničářských organizací.

Jak se osvobodíme z diktatury podezírání? Se stanoviska vnitřní politiky musel by přijít popud s české strany. Češi jsou vedoucím národem ve státě a nesou také za další vývoj větší odpovědnost. Celostátní zájem vyžaduje pozitivního rozřešení česko-německé otázky. Podaří-li se vyřešit problém vnitropoliticky, nemusí se Češi a Slovinci o svou situaci obávat. Jsou silnější a v každé parlamentní sestavě silnější zůstanou. Především to jsou Češi, kteří si mohou bez jakéhokoli nebezpečí dovolit — při svém centrálním hospodářském postavení, populačním náskoku a při intenzitě svého kulturního života — řešit nacionální problém v republice s velkorysého hlediska vyšších státních zájmů. Osvobodme se již konečně od klamně víry, že vzestup jednoho národa musí nutně znamenat úpadek sousedního národa. V národním hospodářství je tento omyl již překonán. Zbývá ještě překonat jej v politice.

Český politik může snad zastávat názor, že stát nepotřebuje spolupráce Němců. Že však tato nevyřešená otázka — zda vládnout s Němci nebo bez nich — nečiní stát navenek silnějším, o tom by se snad již nemělo pochybovat. Čím menší jsou nacionální třecí plochy, tím více sil se získá pro hospodářskou, kulturní a sociální výstavbu. Snad je přehnáno prorocství Jana Bati, že je republika schopna vybudovat domov pro 40 milionů občanů. Nedejme se však oloupat o víru, že 15—20 milionů Evropanů může nalézt v jejich hranicích dobrý život. Hospodářský blahobyt a kulturní vyspělost jsou nejlepším lékem proti šovinismu. Švý-

caři raději stoupají na hory, než aby trávili volný čas ve schůzích nacionálních bojových organizací. Zemi a jejím čtyřem národům se při tom výtečně daří. Měli bychom to také zkusit podle nové metody. Nacionální spor je už tak prastarý, že z něho nemůže vzejít nic zajímavého. Pokusme se rozeznat dobré vlastnosti nacionálního partnera a naučit se mnoho z nich. Nedo- pustme, aby se předstírala nedůvěra, kde jde o všeobecné předsudky proti druhému národu. Jeden bystrý Čech řekl mi v diskusi o těchto otázkách: náš lid je v hloubi své duše dobromyslný; po dobrém se s ním víc pořídí než po zlém. Přes všechny stíny, vznášející se nad naší přítomností, troufám si totéž tvrdit o Němcích a zvláště o sudetských Němcích. Obratným, taktickým a šlechetným zacházením s malým člověkem lze získat mnoho. Němec se získá nejsnadněji, dovoláváme-li se jeho počestnosti. Naproti tomu těžko snáší, aby byl odstrkován, i kdyby to bylo ve věcech čistě formálních. Celá jazyková praxe měla by být přezkoušena podle tohoto poznatku.

Když byl Masaryk presidentem, použil každého svého vystoupení, aby oslovil několika laskavými slovy spoluobčany jiné národnosti. I president Beneš následuje důsledně tohoto příkladu. To nese ovoce. Získalo se již mnoho, když v německém obyvatelstvu zní ozvěna: tento muž bere dohodu poctivě a vážně. Zisk moudré velkorysosti je pro stát a pro mír jeho národů mnohem větší, než prestižní oběť — většinou jer zdánlivá.

Co si přejeme?

Německý aktivismus není ohrožen Henleinovou stranou. Bojuje proti propagačnímu stroji sedmdesátimilionové říše. Proti němu vystupuje přitažlivost fašistické zásady moci, která se sudetským Němcům jeví v kouzelném šatě národního osvoboditele. Přes to spoléhám na budoucnost. Německý aktivismus vydržel skoro pět let Hitlerova režimu se vším, co z něho vyzařovalo po stránce politické a psychologické. Jak asi dlouho by přežila nádhera SdP. změnu režimu v Německu?

Nechci předkládati na konci své úvahy dlouhá politická přání. Jde o to, aby se uplatnila vyšší, nová hlediska. Česko-německá dohoda překoná přítomnou krizi, nabude-li ve všech otázkách, týkajících se spoluzití národů, převahy zásada fair play. Tytéž závodní podmínky v nacionálním soutěžení, žádný uměle vnucený handicap v oblastech hospodářských, sociálních, administrativních a kulturních — to je vše, co si přejeme. Především se musí v českém politickém vědomí vykristalovat rozhodnutí, je-li nutno Němce pro společný stát získat nebo ne. Dopadne-li toto rozhodnutí kladně, je tím současně dána nejvyšší zásada nacionálně-politické teorie a praxe pro každého politika, úředníka i žurnalistu: je třeba zabránit všemu, co by podlamovalo důvěru německých spoluobčanů k státu, je třeba činiti a podporovati vše, co je státu duševně přibližuje. Každý státník a každý správce veřejných věcí nechť má na mysli, že je jeho úkolem ctíti nejen mentalitu vlastního národa, nýbrž zároveň býti šetrným k pocitům všech občanů jiné národnosti. Nacionálně smíšený stát nemůže se stát bojovným prostředkem jednoho národa proti druhému. Musí formou i obsahem vyjadřovat co nejdokonalejší syntési všech živých sil, působících na jeho území. Jako nástroj sociální a nacionální spravedlnosti může nejlépe zajistit svou budoucnost.

literatura a umění

Jiří Haller:

O slohu Karla Čapka

II.

Čapkovy metafory a přirovnání.

Také Čapkovy umění básnických obrazů prošlo podobným vývojem od umělé literární techniky k vynalézavému tvoření obrazů po způsobu lidovém. V starších knihách Čapkových (až asi po „Krakatit“) nalézáme mnoho metafor a přirovnání vybraně básnických, na př.: „probudil se teninkou nitkou polovědomí“; „snival dál matnou nit spánku“; „zda ještě v Týnici stříbrně odkapává studna?“; „lucerna vrhá chvějivé hrstičky světla na bílého koně“; „s veškerou svou úzkostí a nemohoucností je uložen (člověk) v tichu jako hmyz v průhledném jantaru“; „její (příjíždějící drožky) hrubý rachot zní jako horlivé, překotné vysvětlování předem“, atd. Ale přes tu svou literární ustrojenost jsou už i tyto Čapkovy obrazy velmi blízké způsobu lidovému v tom, že tertium comparationis hledají ve věcech hmotného světa, ve zkušenosti čistě smyslové. A obrazy jako „(princezna) poddajná, omdlévající, bez konce něžná, pokorná jako onučka“, „(major od artilerie) je pokryt medailemi jako Kybele cecíky“; „vysunul z límce hlavu jako želva“; „brada kulatá jako dětský zadeček“ a mnohé podobné samy o sobě vydávají svědectví, že vlastní jádro dnešního Karla Čapka je obsaženo už v dílech prvního období.

Názornost lidových obrazů záleží, jak známo, v jejich naprosté konkrétnosti; lidová vynalézavost spolu s pozorovacím talentem, jemuž nic charakteristického (a hlavně směšného) neujde, vytváří pak přirovnání jako „mluví, jako by zlata ukrajoval“; „mají se jako vrabci přede žněmi“; „holý jako prst“; „má dlouhý jako kvítí“; „utíká, jako kdyby mu tam pekli strejčka“; „tma jako v pytli“; „kouká na to jako tele na nová vrata“ atd. a metafory jako „má se k světu“; „mám toho až po uši“; „ten by zobal z ruky“; „má špičatý jazyk“; „řící si co pod vousy“; „brousit si na něco zuby“; „nemůže pro velké k drobným“; „chodit s prosíkem“; „dostat se z bláta do louže“ a pod. Je v těch obrazných rčeních a úslovích lidových táz překvapující pronikavost a moudrost pohledu, kterou K. Čapek našel a definoval ve svém výkladu o lidových příslovích a která vás často potěší jako čistý projev originální obraznosti, ale někdy také „až poděsí bleskovým ozářením nejbližších věcí lidských“.

Tenhle poklad lidové obrazné řeči — od rodného dialektu až po velkoměstský argot — osvojil si K. Čapek velmi podrobně, a protože má k tomu potřebné podmínky, tvoří v jeho rázu obrazy nové. To před Čapkem, pokud vím, takhle dovedl jen Jan Neruda. Proto Čapkovi hrdinové z lidu mohou vystupovati v podobě tak plastické a živoucí, a proto mohl K. Čapek napsat „První partu“ téměř celou tímto fingovaným, a přece tak reálným jazykem lidovým. Tu bychom zase mohli a snad i měli uvést několik ukázek, jako jsou Čapkovy „skalpy“ (místo paruk), přirovnání jako „žáda rovná a silná jako u stodoly vrata“, „mlčky poslouchá a usmívá se, jako by měl ústa plná vody“, „otřásl blaženě rameny, jako když si člověk přitahuje peřinu až po bradu“, „cesta vyhřátá jako chlebová pec“, „je to všechno

nějak slavné a smutné jako loučení“ a metafory jako „sluneční úpal se dusně podebírání“ atd., ale protože každý čtenář Čapkových knih sám na ně musí při čtení přijít, půjdeme raději dále a podíváme se na

Čapkovu větu.

Musíme zas vyjít od srovnání věty „spisovné“ a lidové. Věta přísně spisovná se snaží všechny myšlenkové vztahy, které jsou v ní obsaženy, vyjádřit slovně, t. j. hlavně spojkami a spojovacími zájmeny nebo příslovci; mezi vnitřní stavbou myšlenky a vnější stavbou věty nemá vzniknouti co možná žádná mezera. Nejčistší příklady takovéto důkladné větné stavby se najdou ovšem především v jazyce odborném („Ale to neznamená, aby jedna speciální věda ovládla charakter vědy a byla prohlášována za onu ideální jednotu vědy, jako činí vídeňský kroužek s fyzikou, nýbrž věda v logickém významu bude obecný tvar vědy, který nesmí obsahovati žádnou speciální stránku vědy, nýbrž jediné to, co je ovšem vědám společné a co tvoří jejich pojmový obsah.“) Podle autorů a hlavně podle jazykových oblastí té důkladnosti ubývá, až mizí skoro úplně v jazyce lidovém. V něm se totiž stavějí skutečnosti prostě vedle sebe a jejich vzájemný poměr má z výrobku vyplynout sám sebou, takže mluví nepocituje potřebu výslovně jej vyjadřovat. („A švagr — von je u Elektrickéjch podniků, v kanceláři je zaměstnaněj — tak von tam šel, minulej tejden to bylo, a řek' mu to jako a von to hned zařídil a dneska už to mám vyřízený a zejtra jedu“.)

Literární próza stojí někde uprostřed mezi těmito dvěma krajnostmi a jednotliví autoři se přibližují buď tomu nebo onomu konci. A když pozorněji sledujeme českou beletrii za posledních sto let, zdá se nám, jako by její vývoj záležel hlavně v odpoutávání od onoho ideálu důkladnosti (k níž náleží ovšem též přiměřený pořádek slov a jiné znaky) a v přibližování k útvaru věty lidové. Tyl, Němcová, Neruda, to jsou asi hlavní iniciátoři této tendence v literárním jazyce, a v Karlu Čapkovi máme jejího dovršitele. Čapkova věta při vši své kultivovanosti a promyšlenosti zachovává v podstatě tu volnost a pružnost stavby, kterou se vyznačuje věta lidová. Je to věta neobyčejně poddajná, takže se vejde do jediného slova, výkřiku, zvolání, ale jinde zase jediná věta může obsáhnout celý složitý děj s velkým časovým rozpětím a s mnoha jednotlivostmi. Rozložitost své věty Čapek ještě zvětšuje velmi často tím, že místo teček nebo i místo hypotaktického spojení klade středníky. A tak stejně jako jazyk lidový vystačuje s prostou parataxi a beze spojky mnohdy i tam, kde by jazyk spisovný jinak asi už sáhl k spojení podřadnému. Tato volná stavba věty je pro spontánního a rozeného vypravěče, jakým je K. Čapek, nejpřirozenější a nejuvhodnější; a skutečně ji nalézáme v jeho díle všude, od „Božích muk“ až po „První partu“, kromě těch míst, kde Čapek imituje sloh knižní. Čtème na př. tento odstaveček z „Božích muk“, s příznačným užitím hojných středníků:

„Nepokoj vtiskl je do okna. Několik chodců je vždy dole na vlhkém dně ulice. Každá žena je trochu jako Lída; každý spěchá nebo loudá se, jako by přinášel poselství. Někdo se zastaví dole, a tu zavěsí se na něj bezdechě, ohromně očekávání; ale už zase jde, a čekání padne zpět do prsu jako masivní tíha. Najednou přijíždí drožka; její hrubý rachot zní jako horlivé, překotné vysvětlování předem; už chtějí běžet dolů se schodů, ale drožka hrčí dále, tak dlouho, jako by ulice neměla konce. Pomalu chodci řídnou; každým vzdalujícím se krokem rozvléká se pustý žal dál a dále; už jen

z dálky zaléhají kroky, tiché tikání beznaděje. Ulice je prázdná; na pravo a na levo rozevívá se nekonečná dráha opuštěnosti. Čekání zmrtvělo. Vše slilo se v beztvárovou látku úzkosti.“

Počet možností, které nabízí takovýto volný útvar větný, je bezmála nekonečný. Uvedeme tu aspoň několik typických příkladů.

Celou složitou historii s několikerou změnou slohu obsahuje na př. tato věta z „Továrny na Absolutno“, která má s cílem trochu parodickým naznačit rychlé a snadné tempo událostí:

„Představte si zkrátka, že takový malý poručík Bobinet sedí na Jehlách uprostřed hroutící se Evropy, má za sebou baterii horských děl a pod sebou droboučký svět, který by se dal odtud shora pohodlně rozstřílet, a že ve starém čísle Annecyského Moniteura si právě přečetl úvodník, jímž nějaký pán Babillard volá po silné ruce kormidelníka, jenž by vyvedl loď Francie z šílené bouře k nové slávě a moci, a že tady, ve výši nad 2000 metrů, je čistý bohoprostý vzduch, ve kterém se myslí jasně a volně; představte si to vše, a pochopíte, že pan poručík Bobinet, jak tu seděl na kameni, se zamyslel a pak napsal své ctihodné, scvrklé, bělovlasé mamince poněkud zmatené psaní, že »brzo uslyší o svém Toni« a že Toni má »nádhernou myšlenku«, načež dělal to a ono, v noci zdravě spal a ráno svolal vojáčky své baterie, svrhl starého neschopného setníka, získal četnickou stanici v Salanches, vyhlásil napoleonsky stručně válku Absolutnu a šel zase spat; den na to rozstřílel Karburátor pekárny v Thones, obsadil nádraží v Bonneville a zmocnil se velitelství v Annecy, tentokrát už vele třem tisícům mužů.“

Charakteristický je tento úryvek z „Povídek z jedné kapsy“. Začíná se i končí přímou řečí, ale přímá řeč je kromě uvozovacích vět přerušena životopisem pana Pacovského; takové vložky jsou vlastní právě ústnímu vypravování. Zároveň ukazuje tento úryvek i Čapkův hovorový způsob spojování (t. j. zcela volného, „bezespoječného“ přiřadování) vět. Ale i skladba jednotlivých vět se všemi jejich dodatky, nástavky, vložkami a zámlkami je věrně vystižena podle skutečného hovorů:

„Pane Kolda,“ řekl pan Pacovský strážmistrovi Koldovi, „já mám něco pro vás“. Pan Pacovský býval totiž za Rakouska policajtem, dokonce u jízdní strážce; ale po válce se nějak nemohl vpravit do nových poměrů, šel do pense, ohlédl se drobet po světě a konečně si najal hostinec Na vyhlídce; je to sic trochu samota, ale dnes to začínají mít lidé rádi, tyhle výlety, vyhlídky, koupání v rybníce a takové věci. „Pane Kolda,“ řekl tedy pan Pacovský, „já do toho nevidím. Já tam mám jednoho hosta, už čtrnáct dní, nějaký Roedl to je. Copak o to, on platí slušně, nechlastá ani nehraje, ale... Víte co,“ vyhrkl pan Pacovský, „přijďte se někdy na něj podívat“.

V „Povídkách z druhé kapsy“ motivoval Čapek tuto čistě hovorovou intonaci ještě i tím, že je dal vypravovat vymyšleným osobám; tohoto způsobu oživení užil často i v pozdějších knihách (v „Povětroni“, v „Obyčejném životě“ a j.).

Jiný způsob, který z vypravovaného děje dělá jakýsi film rozvíjející se přímo před očima čtenáře, ukazuje tento odstavec z Povětrone, podaný v přítomném čase, s apostrofami a jinými náležitostmi přímého účastenství:

„Mladý člověk v bílém plášti se klackuje zahradou a kouří si cigaretu. Patrně mladý doktor; vítr mu cuchá mladé vlasy a bílý plášť pleská ve větru jako prapor. Jen si rvi a cuchej, divoký větře; nemají-li děvčata ráda, hrábnout si všemi prsty do takové ježaté a samolibé hřívy? Jaká vlající a vztyčená palice! jaké mládí! jaká nestoudná spokojenost se sebou! Po cestičce běží mladá ošetřovatelka, vítr jí rýsuje na zástěře pěkný klín; rovná si oběma rukama vlasy, vzhlíží zdola k vlajícímu dlouhánovi a něco mu rychle povídá. Nu, nu, sestro, proč takový pohled, a proč ty vlasy —“

Jiným způsobem, t. j. fingovaným sporem, vloženým do věty bez jakéhokoli přechodu nebo úvodu, je iluze přímého rozhovoru dosaženo na př. v této větě z knihy „Zahradníkův rok“:

„Vypěstit nový druh, to je tajný sen každého vášnivého zahradníka. Panečku, kdyby mně takhle vyrostla žlutá pomněnka, nebo pomněnkově modrý mák, nebo bílý hořec — cože, že ten krásný modrý je krásnější? To je jedno; ale bílý hořec tu ještě nebyl.“

A konečně je třeba uvést aspoň malou ukázkou toho úžasného vcítění v duši i v řeč jiných lidí, které K. Čapek vyvrcholil v „Hordubalu“ a v „První partě“. Tu už věta v mluvnickém smyslu vlastně vůbec zaniká v živém proudu, kterým Čapkovo vypravování naší samo sebe, hrdinu i čtenáře. Všechno se proniká, všechno splývá a nikde není hranic pro kombinací možnosti. Takové naprosté prolnutí nejrozmanitějších způsobů podání ukazuje na př. tato věta z „Hordubala“, v níž do polopřímé řeči je nenápadně vložen i popis terénu, reminiscence na minulost a hned také zvolací otázka hrdinova:

„A tady už, chvála bohu, vede cesta přes potok; žádná železná lávka, ale jen kameny ve vodě, musí se skákat s kameny na kameny a rukama házet, é, chaso, tamto v kořání olší jsme chodili na raky, kalhoty vykasány a mokří až po uši; a je-li tuto v ohybu ještě ten kříž?“

Anebo čtème tuto ukázkou z „První party“ a sledujme, jak se v ní střídá nepřímé vypravování s přímou a polopřímou řečí, a to bez přechodů, bez vysvětlení, bez vložek, ale zato s elementárností svědčící o jakési vyprávěčské divinaci:

„Standa z čista jasna cítí tu hroznou únavu, ani hlavu nemůže udržet; to že jsme tam byli jenom tři hodiny? Ještě že ty nohy šlapou samy od sebe, ještě že hlava má sama ten rozum a bez dívání se sehne pod proklešnými kopkami. Sedm třesavých světýlek putuje v potrhaném řádku nekonečnou černou chodbou. Pozdrav bůh, tohle je parádní parta; brady tomu padají vysílením, sotva to nohy vleče, maminka by je mohla táhnout za ručičku, pozor, nehapej! Když už ani ten Pepek hubu neotevře — Zaklopit na chvíli oči. a už bys je, člověče, nerozlepil; tak to s námi vypadá. To by nikdo nevěřil, jak takové tři hodiny člověka oděhlají. Standa jde, překračuje kolečky a vyhýbá se stojícím vozíkům, ale ani o tom neví; je mu únavou smutno, jako do pláče. Dohonil ho Martínek a jde beze slova po jeho boku; oči má přivřeny, jako by už spal. »Ale že nám to dalo,« ozval se konečně a položil Standovi širokou pracku na rameno. Standa se narovnal a vykročil trochu silněji.“

Tak bychom mohli vybírat citáty namátkou odkudkoli z Čapkových knih, ale pokus vyčerpání mnohoctvárnosti jeho věty, na pohled všude stejně hovorové, je tak jako tak beznadějný. O dvou věcech se však musíme přece ještě zmínit. První z nich je

Čapkův humor.

Už jsme při několika příležitostech na něj narazili a také na nejčastější jeho prostředek, nečekané a nezvyklé spojování představ, jež vzbuzují komický účinek svou nesourodostí. Příklady, které jsme dosud uvedli, týkaly se jen hromadění výrazů ve výčtech (na př.: „Taková malina si leze pod zemí na metry daleko; žádný plot ani zeď ani zákop, ba ani ostnatý drát nebo výstražná tabulka ji nezastaví.“ — Nebo výčet s přídávky autorovými: „Má se do ní, t. j. do půdy pro semínka, přidávat mramorový prášek..., tříletý kravský trus..., špetka čerstvé krtiny, na prach roztlučený jíl ze starých vepřovic, labský písek..., tři léta stará pařeništní půda a snad ještě humus ze zlatého kapradí a

hrst půdy z hrobu oběšené panny“. Taková nesourodost s komickým účinem se vyskytuje v mnoha podobách i ve spojeních jména s přívlastkem, slovesa s podmětem atd., na př.: „Splašený guida vykládá nepromokavým Angličankám, kudy tam tekla voda.“ — „Ano, teprve jako zahradník ocení člověk ona poněkud obnošená rčení, jako je »neúprosná zima«, »zavilý severák«, »sveřepý mráz«, a jiné takové poetické spílání; ba, užívá sám výrazů ještě poetičtějších, říká, že ta zima letos je potvorná, zatracená, sakramentská, neřádná, hromská a čerchmantská“ atd.

Někdy má také takové různorodé spojení podobu opisu, na př.: „něco co za živa je rybou a v melancholickém stavu přitažlivosti se jmenuje fried sole“ (t. j. kuchařsky upraveno). Jindy je původ nesourodosti v hyperbolickém užití slov, na př.: „Tu tedy hned na Nový rok se vyřítí zahradník do zahrady, aby zpracovával půdu.“ — „Moře bylo toho dne tak krásné, jako dosud jen třikrát v geologických dějinách světa.“ — „Dále je tam tucet dřevěných domků, z nichž devět jsou kavárničky řečené kafistova, jedna pošta, dva obchody s různými plechovkami, cukrovím a tabákem a jedna redakce místních Avisen. Vše ostatní (kromě telegrafních tyčí a skal) jsou tresky, visící na dlouhých bidlech, latích a stojanech, páchnoucí zkaženým klišem a tiše šelestící v nordickém vánku.“ Anebo se komická nesourodost projeví v poměru předmětu a obrazu, k němuž se přirovnává: „(Holandská města) nerozlišují se jako vyrážka, nýbrž sedí pěkně kompaktně na zelené louce.“ — „Kampak se hrabeš, človče, se svým suchozemským slovníkem mezi tyhle bučící mořské krávy a slony a černé svině (t. j. lodi), do toho nesmírného mořského chléva, kde to funí, krmí se, spí a zvoní a řinčí řetězy“ atd. — „Jen dva nenápadní muži v civilu, s revolvery v zadní kapse, se procházeli až do rána v blízkosti japonského altánu s nenucenou tváří lidí, kteří dohlížejí na východ slunce“. („Únor,) tento nejkratší měsíc, tento záprtek mezi měsíci, tento měsíc nedonošený, přestupný a vůbec nesolidní.“ Také pouhá konfrontace slovního klíše s vlastním textem často poslouží, autorovi k účinu komickému.

Jinde zase užije Čapek parodisticky slohu odborného, na př. v tomto odstavci o lednové vegetaci:

„Co se týče lednové vegetace, neznámější jsou tak zvané květy na skle. K jejich vybudování je třeba, abyste měli v pokoi nadýcháno aspoň trochu vodních par; je-li vzduch dokonale suchý, nevyrostou na oknech ani mizernou jehličku, natož květy. Dále je třeba, aby okno někde špatně přiléhalo; tím směrem, kterým do okna fičí, rostou ledové květy. Proto bují spíš chudým lidem než bohatým, protože bohatým okna lépe přiléhají.“

Snadnost, s níž Čapek takovéto transposice provádí, vede ho pak k rozmanitým slohovým imitacím, někdy velmi rozsáhlým (na př. v „Továrně na Absolutno“, ve „Válce s Mloky“.

Příznačný pro Čapka je téměř důsledný zvyk vkládati komické prvky i do scén citově vzrušených. Je to snad jakési opatření proti „upadnutí“ do sentimentalit. Myslím, že se u něho nenajde milostná scéna, jejíž průběh, vylíčený jinak slovy nejučinnějšími, nebyl by občas komentován dobrosrdečnými posměšky. V „Krakatitu“ na př. je scéna vyznání lásky podána takto:

„Ejhle, světlý stín vyklouzl z domu a míří do zahrady. Je to Anči, není svlečena ani nemá vlasy rozpuštěné, ale tiskne ruce k skráním, neboť na palčivém čele ruce chladí; a štká ještě posledním dozvukem pláče. Jde podle Prokopa, jako by ho neviděla, ale dělá mu místo po svém boku; neslyší, nevidí, ale nebrání se, když ji bere pod paží a vede ji k la-

viče. Prokop zrovna sbírá nějaká slova chlácholení (u všech všudy, o čem vlastně?), když náhle, bác, má na rameni její hlavu, ještě jednou to křečovitě zapláče, a uprostřed vzlyků a smrkání to povídá, že »to nic není«; Prokop ji obejmě rukou, jako by jí byl rodným strýčkem, a nevěda si jinak rady, bručí cosi, že je hodná a strašně milá; načež vzlyky rozrály v dlouhé vzdechy (cítil kdesi v podpaždí jejich horoucí vlhkost) a bylo dobře. Ó noci, nebešťanko, ty ulevíš sevřeně hrudi a rozvážeš těžký jazyk; povznesíš, požeňáš, okřídliš tiše tlukoucí srdce, srdce teskné a zamlklé; žíznivým dáváš pít ze své nekonečnosti. V kterémsi mizivém bodě prostoru, někde mezi Polárkou a Jižním křížem. Centaurem a Lyrou se děje dojatá věc; nějaký muž se z ničeho nic cítí jediným ochráncem a tátou tady té mokré tvářičky, hladí ji po temeni a povídá — co vlastně? Že je tak šťasten, tak šťasten, že má tak rád, hrozně rád to štkající a posmrkávající na svém rameni, že nikdy odtud neodejde a kdesi cosi.“

Divokost vášně vyrostlé mezi Prokopem a princeznou vylíčí Čapek s úchvatnou a rozčulující silou, ale na jednu do svého líčení připelete princeznina ratlíka a kus svého obrazu namaluje s hlediska psiho:

„Následoval ji (Prokop princeznu) váhavě; tu se k němu přimkla ramenem, zvrátila hlavu nazad a nastavila žíznivé rty. Princeznin čínský ratlík Toy zavětril někde svou velitelku a piště radostí, letěl k ní přes záhony a křovím. A tu je, haha! ale co to? Ratlík ustrnul: ten Velký Nevědlný jí cloumá, jsou do sebe zakousnutí, potácejí se v němém a zuřivém zápase; oho, Paní to projela, ruce jí klesly a leží sténajíc v loktech Velkého; teď ji zadává. A Toy začal řvát »pomoc! pomoc« ve svém psím nebo čínském jazyce.“

Čapkovy umění charakteristiky.

Schopnost vidět ostře, bez předsudků, s nové strany a vůbec novým pohledem se u K. Čapka násobí ještě jeho schopností dokonale se vžívat do pozorovacího stanoviska a vyjadřovacího způsobu jiných osobností. Proto dovede Čapek tak živě charakterisovat lidi pouhou jejich řečí, bez jakéhokoli příspěvní charakteristiky přímé. Je dnes už celá galerie takových jeho osobitých, neobyčejně plastických a typických postav, vymodelovaných takřka jen s pomocí jejich vyjadřovacího způsobu: starý doktor, Anči, Prokop, princezna a oncle Charles v „Krakatitu“, drobné postavy v „Povídkách z jedné i z druhé kapsy“ (na př. detektiv Pištor, historik Divíšek, sňatkový podvodník, sběratel koberců, policejní komisař, novinář a j.), kapitán van Toch (blíženec Welzlův) ve „Válce s Mloky“, Hordubal, Štěpán Manya, pastucha Míša, četníci a soudce v „Hordubalovi“, tři vypravěči „Povětroně“, Standa, Martínek, Suchánek a Pepek v „První partě“, o živoucích osobách Čapkových dramát ani nemluví; z nich tu budiž za mnohé jiné uvedena aspoň postava doktora Galéna z Bílé nemoci, charakterisovaná mluvou důsledně a do všech podrobností.

A aspoň jeden příklad za mnohé: jak Čapek pouhou reprodukcí hovoru podává živý portret svého rozšafného dědy Suchánka v „První partě“:

„Děda Suchánek zamyšleně mžikal. »No, on je voják — a sílu má, holenku, to ti je síla. — A on se víc drží doma, jako u dětí; nebo sedí na prahu a spokojeně kouká, jako mějte mě všichni rádi. Tak já si jako myslím, víš, ona sem tam ta síla musí ven. Jako tehdy s tím řezníkem. To on se Martínek do ničeho nežene, ale když něco je, tak si řekne, ale jo, proč bych do toho nešel, a jde. Že by nějak uvažoval, proč, to já nevím; nebo že by měl nějakou tíživost, to ne. On má jenom ty děti, no — a někdy na něj přijde ta síla. Moc hodný člověk.«“

I z tohoto neúplného rozboru Čapkovy slohové umění vyplývá poznání o podivuhodné jednotě Čapkovy umělecké osobnosti, v níž se ve vzácnou harmonii

spojuje několikerá nadobyčejná vloha. Takové spojení je v našich poměrech arci velmi řídké, a proto má i Čapkovy umění ráz výjimečný a nenapodobitelný. Proto také nezůstává omezeno jen na oblast literární, nýbrž zasahuje svým vlivem do celé živé přítomnosti. V minulosti najdeme jediný zjev, jemuž je Karel Čapek po mnoha stránkách příbuzný, a to je Jan Neruda. Shody mezi oběma těmito básníky byly vykládány jejich společným povoláním novinářským; ale takový výklad jistě nepostačuje, stejně jako nepostačuje výklad Čapkova slohu pouhým poukazem na jeho hovorovost. Hojně a nápadně obdoby mezi uměním Nerudovým a Čapkovým jsou výsledkem hlubokých shod vnitřních: shody v nadání, v zájmech, v názorech. Jan Neruda byl před šedesáti lety české próze velkým iniciátorem; Karel Čapek je dnes velkým dovršitelem jeho díla.

Život a instituce

A. J. Storfer :

Slova v politice

RASA. — Původ tohoto dnes módního slova byl dlouho nejasný. Otto Jespersen je před nedávnem zařazoval ještě mezi slova, jejichž původ se patrně filologům nepodaří nikdy vysvětliti. Řada chybných teorií vysvětlovala původ tohoto slova jako zkomoleninu latinského „generatio“, což znamená plazení. Jiní je odvozovali od staroněmeckého „reisa“, což znamená linka a souvisí s anglickým slovem „write“ (psát). Jiní v tomto slově viděli vliv slovanského „rás“ se smyslem rána, druh, způsob.

Před deseti lety dokázala vídeňská akademie věd, že slovo „rasa“ (Die Rasse) se dostalo do němčiny z francouzštiny a že je arabského původu. Slovo „ras“ znamená v arabštině hlavu, původ. V Habeši byl tímto slovem označován kníže. Obdobné je hebrejské slovo „rosch“, jež znamená rovněž hlava. Z arabského „ras“ se vyvinulo španělské a portugalské „raza“, italské „razza“ a francouzské a anglické „race“. V jeho dnešním anthropologickém smyslu nalézáme tento pojem teprve v XIX. století.

MUSSOLINI. — Jméno italského diktátora, znamená člověka, který se živí tkaním „mušelinu“. Jméno této tkáně „musselin“ je odvozeno od jména města Mosulu na řece Tigridu, kde prý po první byla zhotovována. Italové nazývali tuto látku „mussolo“ nebo „mussolino“, Francouzi „musseline“, odkud je převzali i Němci.

Němečtí badatelé o vlastních jménech reklamují původ jména italského diktátora pro němčinu. Někteří z nich tvrdí, že jméno Mussolini je poitalštěním německého slova „Mäuslein“, což znamená myška. „Německý Herold“ z roku 1927 vykládá, že prý Mussolini pochází z nassavského rytířského rodu Muselinů (Mäusleinů). Je tedy prý italský duce příbuzný se slavným bernským kazatelem z XVIII. století Davidem Müslinem a s dvěma německými předchůdci reformace, kteří svá jména polatinštili: byl to saský Andreas Musculus a lotrinský Wolfgang Musculus.

Podle jiné německé domněnky pochází rodina Mussoliniho z Tyrol, z osady San-Pietro Mussolino, ležící v údolí Lämmertal. Tato osada se dříve jmenovala německy Sankt Peter in Mösele.

PIRÁT. — Toto slovo, které se útoky záhadných ponorek a dohodou nyonskou stalo stejně aktuální jako slovo

Mussolini, znamená totéž, jako námořní loupežník. Je odvozeno od řeckého slovesa „peiran“, což znamená zkoušet něco, „peirates“, lidé, kteří něco zkoušejí. Vidíme zde tedy historický zjev, že původní význam pokusu se rozšiřuje na všeobecnější význam útoku, porušení práva, násilného činu.

Stejný případ máme i ve slově „atentát“, které je odvozeno od předpony „ad“ a latinského slovesa „tentare“, jež znamená pokoušet se, zkoušet, znamená tedy atentát původně pokus. Do němčiny se toto slovo dostalo za třicetileté války a teprve asi před sto lety dostalo smysl útok, přepadení, pokus o vraždu.

KURS. — Toto slovo, které patří ke stejnému okruhu jako předchozí, znamená: běh, učební období. Jsou s ním příbuzná slova kurýr (posel), kurantní (běžný), kursiva, exkurse, diskurs, rekurs, sukkursní, konkurs, konkurence, curriculum stejně jako slovo korso nebo korsal. Všechny tyto výrazy jsou odvozeny od latinského slovesa „currere“, jež znamená běžeti.

Kmen „kur“ je neobyčejně bohatý různými smysly a původy. Tak byla na př. uměle vytvořena věta v němčině: „Der kurländische Kurier läßt sich nicht kuranzen, er hat Kurage und macht der Töchter des kurfürstlichen Kurschmieds die Kur“. Zde se vyskytuje kmen „kur“ sedmkrát a vždycky je jiného původu a jiného smyslu. Kromě prvního významu, odvozeného od latinského „currere“, má tento různé původ:

1. Kurové žili kdysi při Severním moři a přešli v Litvany a Lotyšce. Jejich kmen se uchoval v pojmenování země „Kurland“.

2. Německé sloveso „kuranzen“, jež znamená něčeho se tvrdě uchopiti, je příbuzné s výrazem „karenční lhůta“ (čekací lhůta) a je odvozeno od středověkého „carentia“, jež znamená pokání.

3. Ve slově „kuráž“, jež pochází z francouzského „courage“ (odvaha), je tento kmen odvozen od slova „cœur“ (srdce), jež zní latinsky „cors“. Totéž slovo nalézáme ve výrazech kardiální, akord, rekord, konkordát. V řečtině zní toto slovo „kardia“ (srdce) a nalézáme je v medicínských odborných výrazech jako kardiální, endokard, perikard a pod.

4. Ve slově „kurfirst“ znamená kmen „kur“ volba. Nalézáme je ve jménech Kurmark, Kurpfalz, v německém slově „Willkür“ (svévole, jednání podle svobodné volby) a ve slově „Valkýra“ (ta, která volí mezi mrtvými na bojišti). Příbuzné je starožitné německé sloveso „küren“ (voliti), od něhož je odvozeno „auserkoren“ (vyvolený). Toto slovo se dočkalo dnes podivného vzkříšení. Protože se zdá vhodnou náhradou za demokratický pojem „wählen“ (voliti), užívá tohoto slova Konrad Henlein. V ročence „Volksbundu“ pro podporování němectví za hranicemi říše mluví Henlein o mužích, kteří svého věrně zvoleného vůdce jsou bezpodmínečně poslušni, těmito slovy: „Die Männer, die um ihren in Treu gekürteten Führer in unbedingtter Gefolgschaft stehen“. Zde politika přispívá ke vzkříšení slova dávno už mrtvého.

5. Latinské slovo „cura“ (starost) stalo se běžným v odvozeninách „kurýrovati někoho“, „kuriosní“, Kurort, Kurarzt, Kurtaxe, kurátor, kuratela, akurátní, sinekura, prokura, prokurista, prokurátor, pedikura, manikura, kustos.

6. Ve slově „kurtisána“, kurtoasie, je tento kmen odvozen od francouzského slova „cour“ (dvůr). V němčině nalézáme ve výrazu „Kur machen“ (dvořiti se). Původně pochází z latinského „cohors“, jež znamená ohraničené místo, oddíl, oddíl vojska. Odtud pocházejí naše cizí slova kurie, kuriální, cortege (čestný průvod) a španělské pojmenování parlamentu „cortes“.

GERMÁNI. — Toto slovo, které je dnes z nejčastěji opakováných pojmů němectví, není německého, nýbrž kelt-

ského pôvodu. Pojmenovanie „Germáni“ znamená „lidé lomozíci, ťvrouci, pokřikující v hádce“. Kmen tohoto slova nalézáme ještě v dnešním írském slově „gairm“ (křik) a ve waleském slově „garm“ (křik).

Kulturně-historicky je vůbec pozoruhodno množství německých slov, která jsou původu keltského. Pocházejí z doby, kdy galské kmeny obývaly nejen velké části dnešní Francie a Itálie, nýbrž i velké části dnešního Německa, Švýcarska a Rakouska. Keltové byli nositeli kultury železa a po stránce vzdělanosti stáli výše než Germáni. Dlouho také svou právní organizací i svými vojenskými činnostmi převyšovali Germány. Ve své slavné knize o galské válce praví Gaius Julius Caesar: „fuit antea tempus cum Germanos Galli virtute superarent“.

V dějinách jazyka se často opakuje zjev, že slabší národ má sklon přebírat vlastní jména od národa silnějšího. Tak také zachovávají se četná keltská vlastní jména v němčině. Jména hor, jako Alpy, Sudety, Taunus i německá jména řek, jako Rhein, Ruhr, Reuss, Sieg, Main nebo Weser pocházejí z keltštiny stejně jako jména národů Helvetové a Germáni. Nejrozšířenější keltské křestní jméno známé po celém světě je Arthur.

Německá slova Gerhardt, Gertrud pocházejí z keltštiny stejně jako „Gabel“ (vidlička) zní ve walesštině „gafll“ a v bretonštině „gavll“, v galštině „gabala“ a znamená rozdělení dvou větví. Slovo Glocke (zvon) přinesli k Němcům irští misionáři ze slova „clog“, z něhož pochází tak francouzské slovo „cloche“ (zvon) a anglické „clock“ (hodiny).

Protože Keltové stáli výše než Germáni i po stránce státní a právní organizace, vysvětluje se keltský původ celé řady slov tohoto významového okruhu. Slovo „Reich“ (říše) pochází z keltského „rig“ (král), které je příbuzno s latinským „rex“ (král) a indickým „radža“, „maharadža“.

Z nesčetných jiných slov odvozených z keltštiny, všimneme si jen slova Pferd, které je odvozeno od slova paraveredus. Předpona „para“ je řecká a „veredos“ znamená v keltštině koně. Paraveredus znamená tedy příprěž.

Karikatura je také tohoto původu. Pochází z keltského kořene „karr“, které znamená vůz, stejně jako české kára. Od něho pochází pozdní latinské sloveso „carricare“ (naložit, obtížiti) a italské „caricatura“ (něco těžce naloženého, přehnaného). Příbuzné je francouzské „charger“ (naložit), od něhož pochází i naše slovo šarže, se všemi svými významnými významy a odvozeninami. Španělské „carga“ (lodní náklad) se stalo mezinárodním výrazem dopravnickým.

VÁLKA. — Války a obléhání zanechaly v různých fázích jazykového vývoje hluboké stopy.

Hasard, znamenalo původně pouze „hru v kostky“. V arabštině znamená „jasara“ házeti kostky. Když prý křižáci v XIII. století obléhali pevnost Hasard, vymyslela si posádka tuto hru. Za nadvlády Maurů se dostalo toto slovo do Španělska a později do všech evropských jazyků a jeho význam byl zevšeobecněn na: odvážná hra, náhoda.

Boston je jméno hry v karty, podobné whist. Podle tradice vznikla tato hra mezi anglickou posádkou města Bostonu, když ji v letech 1775—76 obléhalo vojsko Washingtonovo.

Landauer bylo rozšířené slovo, označující určitý druh kočáru. Vzniklo r. 1702, kdy podobným otevřeným kočárem jel císař Josef I. po obléhání města Landau.

Mayonnaisa dostala své jméno, když r. 1756 Francouzi obléhali a dobyli pevnosti Mahonu na baleárském ostrově Minorce. Pařížský kuchař, který vynalezl zvláštní omáčku, po prvé podávanou při hostině na oslavu tohoto vítězství, nazval ji „Mahonnaise“, z níž vznikla pak naše „majonéza“.

Waterloo znamená ve francouzštině podle porážky z r. 1815 vůbec všeobecně „porážka“. Zvolání „quel water-

loo“, znamená prostě jaká porážka. Naproti tomu v angličtině znamená výraz „Waterloo-day“ den, kdy se vyplácí gáže, poněvadž při bitvě u Waterloo dostal Napoleon definitivně „vyplaceno“.

Prusko nabylo se svým jménem docela různého významu u Angličanů a u Francouzů. Protože pruský generál Blücher, jako spolubojovník u Waterloo, získal v Anglii velikou popularitu, znamená až podnes v angličtině výraz „my Prussian blue“ totéž jako můj miláčku! Tohoto výrazu dočteme se v tomto smyslu i v knize Picquicků u Dickense. Naproti tomu v běžné francouzštině znamená slovo „prussien“ totéž co zadnice.

Havelock je jméno převlečnicku zvláštního střihu. Jeho jméno pochází z r. 1857, kdy Angličané bojovali za tak zvané sepoiské války s Indií proti domorodcům. Jeden z anglických generálů, jenž v té době měl zejména úspěch a jehož obraz prošel všemi anglickými novinami, se jmenoval Havelock. Měl na sobě dlouhý plášť bez rukávů, zapnutý až ke krku, se zvláštním límcem, který zcela pokrýval ruce.

Raglan je jméno zvláštního střihu pláště, u něhož rukávy nejsou našity v rameni, nýbrž dosahují až k límci. Toto jméno pochází z krymské války. Velitelem anglické armády byl tehdy jednoruký polní maršálek lord Raglan, jenž při obléhání Sevastopolu zemřel na cholera. Podle něho byl nazván plášť, který v té době přišel do módy.

PUČ. — Toto slovo, které se stalo populárním zejména v prvních letech po válce „pučem Kappovým“ a „pučem Hitlerovým“, znamená povstání v malých rozměrech, využívající veliké rychlosti v taktice a počítající s překvapením odpůrců. Toto slovo je zajímavým příkladem, jak určitá politická událost může obohatit slovník nejrůznějších národů o nový výraz. Dnes se mluví o pučistické politice, pučistických metodách, o pučistech a o pučismu už čistě jen v politickém smyslu. V tomto smyslu se slovo puč narodilo teprve před sto lety.

Roku 1839 došlo ve Švýcarsku k politické bouři, která dostala v historii jméno „Züriputsch“. K tomuto curyšskému puči došlo, když byl na theologickou fakultu v Curychu povolán za profesora David Friedrich Strauss, který vzbudil velikou pozornost svou knihou o životě Ježíšově. Dříve ještě než tento mladý doktor teologie mohl vstoupiti na universitní stolicí, přitáhl ve velikých houfech ozbrojení sedláci do hlavního města Kantonu a vynutili si odstoupení pokrokové vlády a vítězství konservativců. Jeden člen vlády byl při tom zabit, doktor Strauss byl okamžitě dán do pense. Gramatickým důsledkem tohoto curyšského puče bylo, že slovo „Putsch“ bylo převzato ze švýcarské němčiny do spisovné němčiny.

Ve švýcarské němčině znamenalo slovo „Putsch“ se svým zvukomalebným rázem náhlý dešť, jak se dočteme i u Gottfrieda Kellera. Slovo „Putsch“ však znamená i citoslovce podobně jako „oha“, „hopla“ v okamžiku, kdy se dvě věci srazí. Znamená také srážku samotnou nebo úder.

Jiné slovo které nalézáme i v češtině, „kraval“, vděčí svému rozšíření rovněž politickému povstání. Hanavské povstání z r. 1830 bylo domácím obyvatelstvem nazýváno „graball“ a zprávy o něm vedly k popularizační slova „Krawall“, jež pak z němčiny proniklo i do jiných jazyků, jako do češtiny a švédštiny. Jeho původ se vysvětluje zkolením francouzského „charivari“, což znamená kočičí muzika, lomoz.

NIHILISMUS. — Toto slovo, které má zdánlivě moderní zvuk, vzniklo z latinského „nihil“ (nic) už poměrně dávno. Už ve středověké latině nalézáme výraz „nichilianista“, jímž je označován člověk, který v nic nevěří, nebo kacír. S počátku předešlého století nalézáme tento výraz u filozofa Jacobiho, jenž jím označuje filozofický idealismus, a u Jeana Paula, jenž slovo nihilism staví v protiklad proti materialismu. On také rozděluje ve své estetice bás-

níky na dva druhy: předně na básníky učené, jako Rabelais, Swift nebo Goethe, a za druhé na básnické nihilisty, kteří tvoří ze sebe samotných bez jakéhokoli vzdělání. Toto slovo nalézáme průběhem první poloviny minulého století bez velkého ohlasu u Görrese, Auerbacha a Gutzkova.

V dnešním smyslu se pojem „nihilismus“ rozšířil teprve po r. 1862, kdy ho ve svém románě „Otcové a synové“ použil Turgenev. Nazýval nihilismem anarchistickou orientaci intelektuálů, jakým byl jeho hrdina Bazarov. Toto slovo znamenalo jednak něco potupného, jednak ho nihilisté užívali o sobě s pýchou. Vysvětlovali je, že své hnutí vybudovali z ničeho, že se nebojí ničeho a že z dnešního řádu neušetří ničeho.

do ba a lid é

Jaroslav Přebík:

Zámožný pán hledá přítelkyni . . .

V srpnu tohoto roku objevil se v jednom z nejrozšířenějších časopisů tento inserát v Malém oznamovateli:

PŘÁTELSTVÍ dámy hledá 36letý zámožný intel. s autem. Nabídky s foto pod zn. „Dojždím do Prahy“ do adm. t. l.

Než se týden s týdnem sešel, odnášel si zámožný inteligent z administrace padesát uzavřených ofert. Soutěžním podmínkám v plném rozsahu vyhověla jen jedna pětina, to jest deset dam, které přiložily žádanou fotografii. Ostatní byly opatrnější (nebo zkušenější?) a fotografii nahrazovaly osobním popisem.

Kouzelné obálky.

Zámožný inteligent, kterému tak spontánně nabídko přátelství padesát dám, stál v rozpacích před tímto rohem hojnosti a nevěděl, které kouzelné obálce dáti přednost. Každá byla jiná a přece — všechny byly stejné. Snažil se je roztržít podle nějakého principu. Ale řekněte, lze ženy vůbec třídit podle principů? Zámožný inteligent se tedy vzdal úkolu, který přesahoval jeho inteligenci, a vzal na vědomí, že mu přátelství nabízejí blondýny i černovlásky; dívky postavy útlé, plnoštíhlé i kypré; ženy, které zápolí s pravopisem i ženy s maturitou; slečny svobodné i vdané paní; dívky plaché a rozpacité i dívky s rutinou; malé i velké, mladé i staré, hloupé i mazané, s dolíčky ve tváři i s tváří hladkou, s očima všech barev a s povahou všech odstínů. A také dvě vdovy. Zámožný inteligent zkoumavě se postavil před zrcadlo, aby se podíval, jak vypadá muž, kterému padesát insertních hurišek slibuje ráj, nikoliv snad proto, že se podobá Robertu Taylorovi, ani proto, že vyniká vysokým uměním svůdnickým. Padesát dám nabízel své přátelství s veškerým příslušenstvím zámožnému majiteli auta, o němž se muselo ze stylisace insertu předpokládat, že to je veselý pán, který si chce v Praze občas vyhodit z kopýtko a svou partnerku nechce hledat po ulici. Uvede-li takový pán ve svém insertu, že je zámožný, naznačuje tím nepřímou, že je ochoten přízeň své přítelkyně honorovat, ať už penězi nebo dary. S tohoto hlediska buďtež čteny nabídky žen, které na to přistupují. Pak už přijde jen na stylisaci dopisů, která je různá podle temperamentu pisatelek a podle jejich chytrosti nebo hlouposti. Ty prostoduše rafinované myslí, že v bohatém pánovi vzbudí zálsuk svou panenskou tváří, když napíše: „Toto je můj první pokus . . .“, nebo „Ještě nikdy jsem nepsala na insert, ale ten Váš ve mně něco probudil . . .“ Jiné jsou hrozně smutné a životem zklamané a doufají, že zámožný

inteligent je z toho trochu dostane. Bez této přetvářky píše ženy a dívky, toužící po dobrodružství v autu. Ty se tváří emancipovaně, aby pánovi imponovaly, a jejich styl je buršíkosní. Z celé padesátky jen čtyři pisatelky výslovně doznaly, že touží po malé výpomoci. Jedna z nich dokonce se vzácným smyslem pro styl. Podepsala se jako Violeta.

A nyní necht' zasedne početná čtenářská obec tohoto časopisu do křesel pro jury a posoudí kvalifikaci uchazeček o přátelství u zámožného pána. Po vyřazení braku zbylo ještě dosti nabídek k posouzení. Uveřejňujeme je bez roztržení ve skupiny. Tak jak leží . . . Pro uklidnění autorek dopisů, kterým se třeba dostanou tyto řádky do rukou, podotýkáme, že zámožný inteligent si nechce hrát na společenského mravokárce a že skutečností, z nichž by se dalo usuzovat na osobu pisatelky, pozměňuje, věren insertnímu heslu „Diskretnost ctí zaručena“.

Velectěný!

Odpovídám na Váš insert a tímto nabízím Vám své přátelství. Jsem samostatná, slušného zjevu, úřednice mladší Vás. Volné chvíle trávím dosti osaměle; a jelikož nemám jinou příležitost k seznámení, rozhodla jsem se tímto způsobem získati přátelství intel. muže. Toužíte-li opravdu po srdečném přátelství upřímné ženy, odpovězte na adresu: (Plné jméno a adresa.)

P. S. — Neodpovíte-li na dopis tento, co čestný muž lask. zapomeňte moji adresu. Foto zašlu až po odpovědi.

Vážený Panel!

Ráda bych Vám nabídla své přátelství za Vaše, ale nevím, budete-li mne výpomoci menší finanční půjčkou, kterou nutně potřebuji. Jsem 27letá hnědooká tmavovláška, ne osklivá, plné 166 cm vysoké, pěkné plné postavy, čestná. Nemám fotky, ale zaručuji se Vám svojí ctí, že nejsem osklivá a že se se mnou můžete všude nechat vidět. Byla bych pro nezavíslá sejití. S úctou Jožka.

Z inserátu jsem se dočetla, že hledáte přátelství. Též i já toužím po něm. Není-li pozdě, prosím o bližší přízeň. Jméno a plná adresa. P. S. Žádám odpověď!

P. T.

Odvolávám se na Váš ctěný inserát a dovoluji si Vám pár řádků napsati. Jsem vyšší, eleg. postavy, středních let, černých vlasů a očí. Společnost o mně tvrdí, že jsem velmi sympatická. Jsem též veselá. Přála bych si muže charakterního i rozumného, abychom si dobře rozuměli. Foto nerada přikládám z různých důvodů. Později ráda ve všem vyhovím. Pište pod značkou „První pokus 29“ na Poste restante.

Panel!

Nabídka s foto to je příliš obchodnické. Snad lépe vidět originál. Po prvé zkusím navázati přátelství, dojždím též do Prahy, t. č. jsem zde v X. Lázních. Chcete porozumět řádně a ne zámožné? — Napíšte. Zn. „Ilona“ — X. Lázně, poste restante.

Vážený!

Jsem 30letá, int., hezké postavy. Pokládám za zbytečné příliš se o sobě rozepisovati, když je snadné při Vaší zajižděce do Prahy se sejití a po eventuelním zalíbení se domluvit. Odpusťte, když Vám — neznámému — nepošlu své foto, stačí, když Vaší ctí svěřuji svoji adresu. Plné jméno a adresa.

Vážený!

Se zájmem pročítala jsem Vaše insertní řádky a spěchám, abych Vám také několik slov napsala. Víím, že dostanete mnoho takovýchto dopisů a já doufám, že alespoň tomuto trochu pozornosti budete věnovat. Nezasílám foto, jak si žádáte, ale tak trochu sama sebe popíši, že snad dovedete si udělat představu sám. Jsem střední (dost velké) postavy, bruneta, úřednice, zaměstnána zde v Praze. Ráda bych se s Vámi seznámila. Prosím, budete-li mít zájem, napište mi na adresu: „Poste restante“ S pozdravem: Plné jméno.

P. S.: Mám každý den od 3 hod. volno.

P. T.

Na Váš insert si dovoluji napsati. Jsem 28letá blondýnka, vyšší postavy, hezká. Mám svůj zařízený byt a hledám přítele, který byl by mi trochu nápomocný. Jsem veselé povahy a temperamentní — tou-

žím po protějšku. Přál-li byste si mě poznati, bezzávazně pište na adresu:

Plné jméno a adresa.

Ctěný pane!

Hledám opravdu přátelství hodného muže. Je mně 37 let, jsem zdravá, snad i hezká, ale hrozně opuštěná. Tak ráda bych se trochu rozptýlila, ale nemohu najít muže, který by mě pochopil. A když je dobré přátelství, je to nade všecko. Proto, když byste se chtěl se mnou seznámit, mám svůj jednotlivý byt, takže byste mohl dojíždět ke mně. Odpovíte-li mi, pak Vám pošlu správnou adresu, zatím, prosím, pište na zn. „Máňa“ Poste restante.

P. T.

Přála bych si poznati pána, který by pochopil paní, manželstvím velmi zklamanou, a byl by mně opravdu přítelem, se kterým bych trávila ty nejkrásnější chvíle v týdnu. Jsem vyšší plně postavy, elegantní, tmavovlasá, 31letá. Jsem žnou velmi temperamentní a snad i hezká. Foto zatím nemohu Vám zaslati, až po vzájemném seznámení. Volného času mám dosti, jsem teď na letním bytě, ale vrátím se ke konci měsíce zpět do Prahy a pak bychom se mohli často sejít. Píšte mi na poštu do X na značku . . . S pozdravem Katuše.

Velectěný!

Hledáte přátelství ženy? Též i já hledám přátelství, intel. jemného charakterního muže. Jsem 23letá, vdaná. Prostřední postavy, modrých očí, kaštanových vlasů, inteligentní! V manželství jsem se velmi zklamala a přála bych si tu šed' života příjemněji. Zasiílám foto, avšak nemám nic jiného doma, neb o druhých ví muž a nemohu po tyto dny do neděle se vzdáliti z domu. H a n k a.

P. S. — Prosím, pište zatím na dole uvedenou adresu. Dopis dostanu diskretně do rukou. (Následuje plná adresa přítelkyně, která má pochopení pro zklamanou Hanku a je ochotna doručování dopisů zprostředkovat. K dopisu přiložená fotografie je odlepena s nějaké průkazky a ukazuje velmi hezkou tvář mladé ženy. Je to zřejmě začátečnice na této dráze, protože tak naivně udává adresu a nebodí se možného vydírání.)

Velectěný pane!

Při čtení časopisu přišla jsem na Váš ct. insert, který mě velice zaujal a proto rozhodla jsem se zkusit štěstí a napsat Vám. Doufám totiž, ctěný pane, že Vám jde vážně o to. Najít opravdu upřímnou přítelkyni, která nezkame. Jsem 26letá, plno-štíhlé postavy, modrooká. Nechci se o sobě nijak rozepisovat, neboť je to nevhodné, však tolik naděje mám, že jak inteligencí, tak mým zevnějškem byste byl uspokojen. Svě foto Vám nezasílám, neb nevím, zda budete na můj dopis reflektovat, ale jsem svolna Vám je zaslati v druhém dopise, neb se Vám představit osobně. Bydlím na venkově, kde mám obchod, dojíždím též do Prahy, mohli bychom se tedy sejít v Praze, kterýkoliv den, i v neděli. Je to můj první pokus a proto doufám v kladný výsledek.

S přátelským pozdravem: Plné jméno a adresa.

Vážený pane!

Na Váš ct. insert dovoluji si Vám zaslati své foto a nabídnouti své přátelství. Přála bych si, abychom zůstali oba inkognito, bylo by to zajímavější, nemyslíte? Prosím Vás, buďte tak laskav, zašlete mi zpět můj obrátek. Nebo mi jej přivezete? Tak bych ráda spatřila Váš originál. Přijďte se podívat na krásy našeho kraje. Mám volná odpoledne. Mluvíte německy? Já dostatečně.

Zdraví Vás srdečně Vaše neznámá přítelkyně

Růža.

(K dopisu je přiložena fotografie statné čtyřicátnice, opírající se ladně o bycikl. Sportovní kombinace dává vyniknout tuhému svalstvu této dámy. Písmo svádí k dohadu, že dopis byl psán po skončení Jechlova memoriálu, což je velmi namáhavý cyklistický závod.)

Ctěný Pane! Dlouhá chvíle večerní mě donutila, abych vše, co v listě je, přečetla. Přišla jsem i na Váš ctěný insert, proto, ač nikdy tou cestou jsem nehledala známost, donutila mě, bych se rozhodla Vám pár slov napsat. Jsem samostatná, neznám nikoho, jen pouze děvče, které se u mne učí. Ráda bych Vás poznala, neb večerní chvíle jsou pro mne trapné, je mně zde velmi smutno. Co všecko z toho? Veliký byt a z každého kouta číhá jen smutek, proto by mě těšilo, byste mě aspoň svou milou korespondencí potěšil. Doufám, že bude mně dopřáno, by sirotek byl potěšen. Jsem tmavší blondýna, štíhlé postavy. Více Vám doposud neprozrazuji a také ani svým jménem. Bude-li Vám vhod, odepište na můj dopis jen pod značku

na poštu do P., za týden bych tam svou učenkou poslala. Ráda bych ale byla, byste Vy již udal své jméno a příští neděle by byla veselější než je tato.

S úctou zůstává Vaše doposud neznámé

D ě v ě e.

P. S. — Píšte pod značkou „Lauri smutek tíží“.

Ctěný pane!

Není mým zvykem odpovídati na inserty. Nevím proč — však cosi mi našeptává, bych zkusila své štěstí a podala ruku náhodě. Činím první pokus. Hledám muže-kamaráda, hledám bohatství srdce, a krásu duše. A proto, nemíňte-li pouhý žert, ale opravdový, krásný sen upřímného přátelství, chtěla bych Vás poznati. Jsem 26letá, úřednice, štíhlé postavy, veselé povahy, modrých očí, kaštanových, vlnitých vlasů. Miluji květiny, hudbu, divadla a toulky přírodou. Volný čas mám kdykoliv. Foto nepřikládám, bohužel nemám žádné při ruce. Jsem dle úsudku jiných hezká (ale krásná tvář není vždy zárukou krásné duše.) Budete-li si přátel seznámení, pište na prozatímní adresu, určete schůzku a pak povíme si více.

(Plné jméno a přechodná adresa.)

Ct. pane!

Na Váš ct. insert dovlím si napsat pár řádků. Promiňte, že si Vás dovoluji také já obtěžovat, ačkoliv podle chyb poznáte, že nejsem z ČSR. Nejsm dáma z polosvěta, ale přece bych chtěla poznat kamaráda v lepší situaci, aby mi zpříjemnil občas těžký život. Je to můj první pokus a snad i poslední. — Jsem 32letá, rod. Jugosl. (byvší úřednice), štíhlá, vyšší postavy, upřímná a rozumná. Další snad při osobním seznámení a oboustr. sympatií — krasavice ze soutěže nejsem. Pro udrž. rod. diskretnost nutna. Foto nemám. — V pádu odpovědi mi napište v nekratší době na značku „Poste restante“. Neznámé kamarádky pozdrav! Thea.

(Chyby, kterých se tato byvší jugoslávská úřednice dopustila, jsme opravili. Je to vlastně jediná mezinárodní nabídka na insert. Podle písma chodila do školy někde v nehostinných končinách Balkánu.)

P. T.

Na Váš ct. insert píši i já, přes to, že jsem si dobře vědoma, kolik asi dopisů dostanete. Nabízím Vám upřímné přátelství a věřím ve Vaši diskretnost. Jsem 29letá blondýna — plno-štíhlé postavy. Hledám upřímného kamaráda. Více psát o sobě nechci — snad zůstane můj dopis i nepřetčen a pak ponesu si přesvědčení, že nemám nikdy toužit po dnech lepších, které mohly přijít. Prosím, bude-li Vám můj dopis konvenovat, napište mi několik slov na uvedenou adresu. Ne-li, pak prosím, zašlete v uzavřené obálce foto zpět.

Přátelsky Vám ruku tiskne:

Plné jméno a adresa.

(K dopisu přiložena pěkná fotografie pěkné mladé ženy, jaké mívají u mužů úspěch. Ze tato 29letá blondýnka z Prahy, kde je tolik společenských příležitostí pro hezké děvče, hledá speciálně kamaráda, o němž ví, jen, že je zámožný a že má auto — lze vysvětlit jen touhou po lepších dnech, jak sama přiznává svým výrazným rukopisem. Podle plné adresy je to asi první krok. Je jí škoda.)

V á m

jsou určeny tyto řádky, a prosí, by nebyly zničeny dříve, aniž byste poznal jich pisatelku! Přátelství je vznešený a krásný dar člověku — toužím je dáti cele a jednomu! Býtí světým paprskem v šedi života, stvoření rozkošnou pohádku života, prozářenou úsměvy a sladkou něhou ženy, kde snoubí se nejen krásy těla, ale i krásy duše! Pohádku věčného jara, kde láska se rodí znovu a znovu, nevšedně, krásně, v nádherných variacích, opentlených slastnou vášní a sladkou náručí! Je ve Vaší moci tuto mladou int. ženu zajati pro sebe pomocí kouzelného proutku, jako v té pohádce, a vytvořiti z ní nádherný květ, rozkošnou princeznu.

Nemám podobenky, přejí si osobního seznámení. Aspoň tedy stručný popis, ač to velmi nerada činím: jsem o 10 let mladší Vás, vyšší plnoštíhlé postavy, zlatých vlasů, s temnými očima. Doufám, že Vás mile překvapím. Jsem zde přes prázdniny, pak do Prahy a věnovat se soukromému studiu. Byla jsem již v cizině, a nyní musím navštěvovat pražskou knihovnu. Najmu si hezoučký pokojík, kde v záplavě květů a kraje chtěla bych aspoň jednou týdně očekávat svého milého, oddaného přítele, jej pozvati k tanci lásky a rozkoše. A potom zase chutě do studia!

Jsem zcela samostatná, na nikom nezávislá, cítím, že bych dovedla učiniti muže cele šťastným, jako přítelkyně opravdu milující. K tomu všemu potřebuji pomocné ruky, malou finanční pomoc, jako přátelskou službu, nikoli dar. Za půl roku jsem hotova a mám před sebou ušl. existenci. Je ve Vaší moci rozzářiti hvězdy štěstí v očích mladé ženy, a to brzkým zavoláním k osobnímu poznání.

Chce prožiti pohádku krásnou, a to právem, chce to nejkrásněji dáti jedinému příteli —

Violeta.

(Tuto lyrickou pozvánku na hodokvas vášní by si měly všechny insertní Violety vzít k srdci a poučit se na ní, kterak přiznání barvy lze podatí formou tak zanicenou, že žádný inteligent s autem neodolá. S malým darem stejně každý počítá! Jen pozor na Armandy těchto Violet! Bývají to ostrí hoši!)

Velectěný pane,

jsem právnička — jazykově i hudebně vzdělaná, částečně i literárně činná, z vážené rodiny, skutečně jemné, dobrušrdčné povahy. Bylo by mně milé naléztí dnes muže, nezmatené vznešenosti duše, boháče citu, ne tedy na pozemské statky — vzácně charakterního rádce, vlastníka i projevitele zákonů citů lidskosti. Jest život krásný v každém věku, není zimy v rovníkové oase duševní stejnorodosti.

Bude-li Vám milé mě blíže poznati, dovoluji si očekávatí Vaší laskavé odpovědi — zatím — na poste restante na jméno:

Plné jméno.

(Tato slečna, opovrhující tak ostentativně pozemskými statky, se tváří, jako by nevěděla, že odpovídá na insert pánovi, který sám klade důraz na svou zámožnost. Toto malé pokrytectví by se jí mohlo nevyplatit. Co by asi říkala, kdyby jí navrhl, aby se do oasy duševní stejnorodosti odebrali pěšky a ne autem? Z čehož plyne ponaučení i pro hudebně a jazykově vzdělané právničky: projevu zmatenou nevznešenost své touhy po zákonu lidskosti, abyste zámožného inteligenta nevyplášily svou složitostí. Jaképak autopřátelství se slečnou, která filosofuje...)

Velectěný!

Jemná dáma nabízí Vám upř. přátelství, chcete-li. Do 14 dnů jsem v Praze, sdělte, kdy a kde schůzku a moji foto vyměňte laskavě, ano? za svoji. Plné jméno a venkovská adresa.

(Přiložená fotografie ukazuje smutnou podzimní partii nějakého parku, v popředí s nožkou vysunutou vpřed a s rukou vbok stojí jemná dáma a šelmovský úsměv jí zdobí líčko.)

Vážený!

Hledám podobné přátelství. Jsem 35 let, vyšší silnější postavy, brunetka, jemná, moudrá a chci mítí někoho, o jehož prsa svou hlavičku opru, kde se budu moci svěřití. — Je-li jeden sám na světě, je přece jen smutno. — Foto neposílám, neb vím, že se líbím, ale mně se vše nelíbí, hledám kus duše a pochopení. — Proto, konvenuje-li Vám moje se ozvání, pište pod zn. „Láska a duše“ poste restante.

P. S. — Prosím do týdne!

Milý pane,

promiňte mi, že Vás obtěžuji a dovoluji si Vám odepsati na Váš inserát. Byla bych velice potěšena, kdybyste mne přijmul jako svoji přítelkyni. Jsem chudé děvče, 22leté, štíhlé postavy a bez zaměstnání. Byla bych vděčná, kdyby mě aspoň někdo měl rád jako přítelkyni. Budu se těšiti na Vaší brzkou odpověď.

Nashledanou

Bobyna.

(Slečna Bobyna je také začátečnice, která hledá zaměstnání u zámožného inteligenta. Přiložila dokonce dva snímky z trampu. Sedí na květované pokrývce s dvěma mládenci, otevřený gramofon jim řve do uší jistě píseň o seňoritě, a na větví, zaražené do země, se suší košile jednoho z pánů. Slečna Bobyna je pěkná blondýnka. Že je chudá, nemusela ani podotýkat. Vyplývá to z její úvodní věty, kde se omlouvá, že obtěžuje. Hle, typický postoj proletářského děvčete k bohatému pánovi.)

Příteli!

Je-li Vaším zvykem seznamovati se insertem, u mne jest to první pokus. Proč? Snad, uvidíme-li se, dozvíte se důvod. Foto Vám nepo-

slám, bude-li to Vaše přání, dám Vám je osobně. Sděluji jen nyní nutná data, ústně více. Jsem 31 r. stará, blondýna, silnější ale ne tlustá, vyšší postavy. Veselé povahy? Jen někdy, přijde na okolnosti. Nesměji-li se, jistě se mračím.

Se srdečným pozdravem

Marta Poste restante.

P. S. To auto mne zrovna neláká...

(Dobrá Marta je šelma, která ráda užívá otazníků, aby zvýšila půvab své záhadné bytosti. Proč? Snad, uvidíte-li ji, pochopíte důvod. Její fyzický zjev je asi příliš jednoznačný, proto chce zpestřit svou duši.)

Ctěný pane,

promiňte, že užívám tohoto formátu, ale tak ráda bych věděla, zda v dnešním moderním běhu života je možno zcela upřímně, bez jakékoliv přetvářky, uzavřítí upřímné a srdečné přátelství, jež snad má sklony k idealismu, jemuž dnešní svět se směje, jím pohrdá, a kdy přece přijde chvíle, kdy skutečný kamarád, ten poctivý, bezelstný člověk, chce svému druhu dát s celou duší a snahou lásku a stát při něm.

Jsem úplně chudá, 38letá blondýnka, úřednice s duší a srdcem, přes všechny trny a kameny, stavěné mně v život, toužícím po přátelství. Konvenuje-li Vám, prosím o odpověď neb určení schůzky o dva dny později a na večer. Zn. „Dá já“, poste restante.

Neznámému svěruje, že má nemocnou duši,

touží po skutečném přátelství, víru v dobro a pravost citu — „Žena X“.

P. S. — Jelikož nelze Vás znát — nemožno foto své dát!

Mravoličný film o životě padesáti žen, které věří, že jsou dámami, je skončen bez happy-endu. Veselé žínky insertní dodnes čekají marně na svého zámožného hrdinu a na jeho auto. Ale jistě nepláčou, protože zámožných inteligentů, kteří insertem hledají přítelkyni, je v každém Malém oznamovateli více. Chybí tedy jen ještě kulturní dodatek k tomuto filmu. Ale ten vyrobiti ponecháváme povolanejším kruhům. Naší snahou bylo jen předvésti dokumenty. Abychom však ušli výtkám, že jednostranným výběrem jsme vzbudili nepříznivé mínění jen o ženách, zatím co i mužové podléhají týmž zákonům hlouposti a nevkusu jako ženy, slibujeme na příští program uvéstí celovečerní grotesku o mužích, kteří nabízejí čestné přátelství zámožné dámě. Groteska bude barvitá a barevná a potkáte se v ní s celou řadou známých tváří: proslhaný námořník Pepek, nešikovný pes Pluto, švihácký myšák Micky, zlý kačer Donald, chlubitivý zajíc Ferenc a hloupé sluně Elmer. A ovšem — i tři prasátka. Ti všichni a ještě mnoho jiné čeledi se budou ucházet o přízeň jedné dámy, která má elegantní byt a je zámožná. O tom však až příště.

Oprava

Do článku Historie dvaceti let v min. čísle Prítomnosti se vloudila smysl rušící chyba. V citátu z Lenina na str. 745 mělo místo „k ochraně dělníků před jejich vládou i k ochraně naší vlády před dělníky“ správně být „i k ochraně naší vlády dělníky“.

*Mladí mohou nejlépe užít výhry v třídní loterii -
Mohou vybudovati i zlepšiti si existenci!*

Kdo rád pře na krásném dopisním papíře zaručeně dobrým a spolehlivým plnicím perem, kdo si potrpí na praktický kapesní zápisník a kvalitní, solidně vázané deníky na zápisky a výpisky, kdo chce mítí vzorný a snadný přehled ve svých soukromých písemnostech a listinách, kdo pocítuje potřebu i v používání moderních pomůcek pro psací stůl, jíti vždy s duchem času, kdo hodlá věnovatí někomu milému k svátku nebo k jiné významné příležitosti vhodný dárek, dobře pochodí, když se v každém případě obrátí na firmu

KAREL KELLNER v paláci pojišťovny Generali na rohu Václavského náměstí a Jindřišské ulice („Nároží krásných dáreků“)